

Oční

1. Presbyopie a akomodace

- **akomodace** – adaptace oka pro vidění do blízka
- kontrakce ciliárního svalu a uvolnění závěsného aparátu čočky → zvětšení lomivosti
- při narození největší akomodace (až 30 D), s věkem se lineárně snižuje, po 65. roce prakticky nulová
- emetropické oko: vzdálený bod (punctum remotum) v nekonečnu (pro praktické využití (vyšetření zrakové ostrosti) 5 – 6 m)
- **akomodační šíře** – rozsah akomodace od vzdáleného k blízkému bodu
- hodnota akomodační šíře v **dioptriích**
- u člověka s hypermetropií se část akomodace využije na korekci refrakční vady, o kterou je nižší akomodační šíře
- u těžké myopie je akomodace vždy snižena – atrofie ciliárního svalu
- *presbyopie*
  - vzniká vlivem stárnutí čočky – **sklerotizace**
  - snižuje se schopnost akomodace
  - punctum proximum se vzdaluje od oka
  - nezávislá na refrakční vadě
  - po 40. roce se u emetropa blízký bod posunuje dále než 20 cm
  - při dlouhodobé práci na blízko astenopické potíže (unavitelnost)
  - pro komfortní vidění musí zůstat asi 1/3 akomodační šíře nevyužitá (**akomodační rezerva**)
  - při hypermetropii se presbyopické potíže dostavují dříve, u myopie později
  - cíl korekce: aby při pohledu do blízka zůstala polovina akomodační šíře zachována jako rezerva
  - používají se spojky nebo multifokální čočky (plynule proměnlivá dioptrická hodnota)
- *poruchy akomodace*
  - **exces akomodace** – u mladých, při dlouhodobém čtení, nedostatečném osvětlení - ↑ konvergence, myopizace, astenopické obtíže – léčba: aplikace cykloplegik
  - **spasmus akomodace** – u nemocných s nekorigovanou nebo podkorigovanou hypermetropií, presbyopií nebo při aplikaci miotik – myopizace, makropsie – spasmus se uvolňuje spontánně
  - **insuficience akomodace** – u pacientů s myopií nebo emetropií před 40. rokem – nedostatečná kontrakce ciliárního svalu, neefektivní akomodace – exces konvergence
  - **obrna akomodace** – porucha vegetativní inervace, úraz oka, instilace cykloplegik – mydriáza

2. Poranění očníce

- zlomenina očníce – důsledek náhlého zvýšení orbitálního tlaku
- zlomenina typicky vzniká v místě spodiny očníce (**lamina papyracea**)
- často zlomenina v místě mediální stěny
- příznaky: krvácení, otok a podkožní emfyzém víček, znečtivění infraorbitálního nervu, dvojité vidění (orbitální hematoma, otok tkání, uskřinutí svalů), enoftalmus, poškození oka
- CT: hemosinus
- terapie: ATB, u podkožního emfyzému zákaz smrkání, kapat dekongestiva
- chirurgická terapie: po odeznění otoku, pokud přetrvává enoftalmus, zlomenina je větší než polovina spodiny s uskřinutím obsahu a přetrvávající diplopií
- *zlomenina mediální stěny*
  - o porucha hybnosti – omezení abdukce i addukce
  - o je potřeba vyloučit uskřinutí vnitřního přímého svalu – **trakční test**
- *zlomeniny stropu*
  - o spojeny se zlomeninami čelní kosti
  - o mohou zasahovat až do optického kanálku
  - o zrkaový nerv je ohrožen krvácením, otokem, fragmentem kosti
  - o může být sdružena s cerebrálním poraněním
  - o příznivá prognóza u zachované zornické reakce
- *nazoorbitální zlomeniny*
  - o vznikají nárazem do obličeje ve střední rovině
  - o poškozený skelet nosu
  - o porucha pasáže slz
  - o léčba: dekongestiva pro snížení otoku tkání, průplach kanálků
- *zlomeniny zygomaticomaxilárního komplexu*
  - o spojené se zlomeninami lícního oblouku, dolního okraje očníce a horního okraje maxily
  - o je třeba vyloučit uskřinutí oko-hybných svalů – trakční tes (test pasivní dukce)
- *hydraulická zlomenina spodiny očníce*
  - o spodina se může prolomit široce s prolapsem obsahu a enoftalmem
  - o může vzniknout štěrbinovitá zlomenina
  - o při uskřinutí měkkých tkání je na RTG obraz kapky
  - o není indikací k okamžitému zákroku, někdy se svaly spontánně uvolní
  - o dg: CT, NMR, ultrazvuk
  - o při přítomnosti cizího tělesa v očníci – organická tělesa vždy extrahovat, u ostatních záleží na materiálu a lokalizaci

3. Penetrující poranění oka

- poranění, při kterých je **porušena stěna oka**
- při dvojitém průniku stěnou oka jde o **perforaci**

- prochází-li rána přes celou tloušťku rohovky, může být poraněna duhovka a čočka, často je výhřez nitroočních tkání
- pokud rána zasahuje až doskléry, je poškozena i báze sklivce a sítnice
- nezbytné je vyšetření i zadního segmentu oka
- důležité je anamnestické určení mechanismu úrazu
- nejhorší prognózu mají úrazy organickými materiály (dřevo, ostny, chlupy)
- železo, měď – poškození tkáně toxickými účinky oxidů (Fe → **sideróza**, Cu → **chalkóza**)
- pokud jekovové tělísko ponecháno v oku, hrozí **metalóza sítnice** → slepota
- častou komplikací je **pouřazový infekční zánět**
- lokalizace nitroočního tělesa : RTG, CT, sono
- MR je kontraindikována, pokud není jistý materiál tělesa
- primární ošetření: uzavření vstupní rány
- je-li cizí těleso v zadním pólu oka, odstraňuje ho vitreoretinální chirurg cestou pars plana vitrektomií
- co nejdříve podat celková ATB, profylaxe tetanu

4. Příčiny náhlé slepoty

- *hlavní příčiny slepoty v rozvojových zemích*
  - infekční a parazitární choroby (trachom, říční slepota – onchocercosis)
  - malnutriční deficity (xerofthalmie z nedostatku vit. A)
  - katarakta
- *hlavní příčiny slepoty ve vyspělých zemích*
  - věkem podmíněná makulární degenerace (VPMD)
  - diabetická retinopatie (DR)
  - glaukom
  - geneticky podmíněná oční onemocnění

5. Poruchy postavení víček

- *ptóza*
  - vrozená nebo získaná, jednostranná nebo oboustranná
  - nejčastěji při poruchách inervace n. oculomotorius nebo při změnách m. levator palpebrae superioris
  - horní víčko je **pokleslé** a oční štěrbinu **zúžená**
  - postavení hlavy – při oboustranné ptóze záklon
  - zvětšení vrásek na čele (kontrakce frontálního svalu)
  - měří se: výška očních štěrbin
    - vzdálenost okraje horního víčka od světelného reflexu
    - vzdálenost řasy horního víčka od okraje
    - změny oční štěrbinu při pohledu vzhůru a dolů (vše u obou očí)
  - sledování ptózy v průběhu dne – pomáhá zjistit myasthenia gravis

- *kongenitální ptóza*
  - hypoplazie až aplazie m. levator palpebrae sup., aplazie v oblasti jader okohybných nervů, porucha větve n. oculomotorius
  - užší oční štěrbinou, víčko se nepohybuje vzhůru společně s okem
  - víčko má hladký vzhled – vymizelá orbitopalpebrální rýha
  - při pohledu dolů zůstává víčko výše než u druhého oka (x u získané ptózy zůstává postavení stejné!!!)
  - na tsraně ptózy svažštlá kůže (stah m. frontalis)
  - při zakrytí optické osy je nutné operovat časně (riziko amblyopie)
- *získaná ptóza*
  - **neurogenní** – porucha inervace m. levator palpebrae: ruptura intrakraniálního aneurysmatu, trauma hlavy, polyneuropatie při DM, toxické a zánětlivé intrakraniální onemocnění – úplná ptóza s uzavřenou štěrbinou
  - **myogenní** – postižení svalů víčka: svalové dystrofie, myasthenia gravis, progresivní zevní oftalmoplegie
  - **mechanická** – velká váha horního víčka (hematom, edém, blefarochaláza, tumor), jizvení spojivky
  - **pooperační** – po aplikaci retreobulbární injekce při operacích katarakty, glaukomu, amoce
- **pseudoptóza** – u asymetrie obličeje, epikantu, enoftalmu, blefarochalázy
- *lagofthalmus*
  - porucha dolního víčka
  - oční štěrbinou je trvale otevřena – část bulbární spojivky a část rohovky zůstává nezakrytá
  - nejčastěji u parézy n. facialis, exoftalmu, při retrakci víček nebo zvětšeném bulbu
  - celkové příčiny: bezvědomí, kóma, celková anestezie
  - povrch rohovky a spojivky osychá, je porušeno roztírání slzného filmu
  - vznikají zánětlivé změny – **keratitis e lagophthlmo**
  - v nejhorším případě nutné sešití očních víček – **tarzorafie**
- *blefarospasmus*
  - křečovité svírání m. orbicularis oculi
  - mimovolní tonické a spastické kontrakce víček
  - po necefalidě, Bellově obrně (náhlá idiopatická jednostranná obrna n. facialis)
  - přechodně jako reakce na podráždění
  - terapie: aplikace injekcí botulotoxinu do vláken m. orbicularis oculi
- *ektropium*
  - **odstávání až vyvrácení** okraje víčka od povrchu bulbu
  - podtíhuje převážně dolní víčko
  - pokud odstává pouze vnitřní třetina – **everze slzného bodu**
  - nadměrné slzei – pacient si utíráním slz a tahováním víčka stav zhoršuje

- *kongenitální ektropium*
  - epiblepharon
  - s růstem obličeje spontánně mizí
  - častěji spojené s ptózou, inverzním epikantem a blefarofimózou
  - terapie: sešití laterálních okrajů víček, přesun nebo přenos kůže
  - častěji postižena horní víčka
  - AD dědičnost
- *involuční (atonické) ektropium*
  - ochabnutí víčka ve vyšším věku
  - ochablost tkání, obrna pretarzální části m. orbicularis oculi
  - výrazné slzení, hyperemická a hypertrofická spojivka
  - chirurgické řešení zkrácením víčka
- *paralytické ektropium*
  - paréza n. facialis
  - nemůže zavřít oční štěrbinu, vzniká lagofthalmus
- *jizevnaté ektropium*
  - při tahu cikatrikózních změn na kůži víček a okolí, při změnách okrajů orbity
  - často u popálení, poleptání, traumatu, nádorů víček
  - terapie: excize jizvy, plastické krytí
- *entropium*
  - převrácení okrajů víček s řasami proti povrchu bulbu
  - trvalé dráždění rohovky a spojivky → eroze rohovkového epitelu
  - poškozená rohovka se může druhotně infikovat
  - spojivková injekce, výrazné slzení, defekty epitelu
  - *kongenitální entropium*
    - častěji na dolním víčku
    - nedochází k tak výraznému dráždění – řasy jsou u novorozenců měkké
    - někdy sekundárně při epikantu, mikroftalmu, enoftalmu
    - AD dědičnost
  - *spastické (akutní) entropium*
    - spasmus m. orbicularis oculi při senilní ochablosti kůže
    - častěji na dolním víčku
    - spastický stah vyvolán při dráždění rohovky cizím tělesem, po očních operacích, při zánětech rohovky nebo chronické konjunktivitidě
    - po odstranění příčiny se víčko vrátí do původní polohy
  - *involuční (senilní) entropium*
    - nejvíce na dolním víčku
    - pokles tonu kůže víčka, oslabení kontraktility retraktorů v jeho stěně

- vzniku napomáhá přítomnost senilního enoftalmu
- *jizevnaté entropium*
  - na obou víčkách
  - následek jizevnatého hojení poškozené tarzální spojivky – nejčastěji chemické poškození, trachom, trauma, pemfigoid
  - léčba: náhrada zjizvené spojivky – transplantace nosní sliznice

6. Onemocnění zrakové dráhy

- jednostranné léze – typické pro prechiasmatickou afekci – poškození zrakového nervu
- oboustranné léze – typické pro afekce vyšších úseků, oboustranné postižení optiků
- náhlý vznik – u oběhových poruch
- postupný vývoj s rychlou progresí – zánět nebo přední ischemická neuropatie optiku
- postupný vývoj s pomalou progresí – útlakové léze benigními tumory (meningeomem)
- kolísavý průběh – demyelinizační neuritida optiku, cystický nádor (kraniofaryngeom), vakovité aneurysma
- sekundové pocity zamlženého vidění obou očí – edém papily při nitrolební hypertenzi
- několikaminutová jednostranná těžká porucha zraku – amaurosis fugax – intermitentní oběhová insuficience karotického řetězce
- oftalmické migrény – scintilující skotom
- retrobulbární bolest stupňující se při pohybu oka – u neuritid
- centrální skotomy – u zánětlivých a kompresivních lézí
- bilaterální centrální a centrocekální skotomy – toxické, utriční a hereditární optikopatie
- arkuátní skotomy – glaukom, drúzy, ischémie v oblasti papily
- altitudinální defekty – přední ischemická neuropatie optiku
- léze postihující **chiasma** – **bitemporální** výpady (binazální defekty se prakticky nevyskytují)
- bitemporální kvadrantová horní hemianopsie – supraselárně rostoucí hypofyzární adenom
- bitemporální kvadrantová dolní hemianopsie – útlak chiasmatu shora (kraniofaryngeom)
- **postchiasmatické** léze – **homonymní** defekty
- objektivní vyšetřovací metody: vyšetření evokovaných potenciálů zrakových, zornicových reakcí (aférentní pupilární defekt), oftalmoskopie papily
- *choroby zrakového nervu*
  - ischemická neuropatie optiku
  - neuritis nervi optici
  - městnavá papila
  - pseudotumor mozku
  - kompresivní neuropatie optiku
  - drúzy papily
  - hereditární neuropatie optiku (Leberova)
  - vrozené anomálie zrakového nervu (hypoplazie, kolobom, jamka papily)

- toxické a nutritivní neuropatie optiku
- poranění optiku
- *choroby chiasmata*
  - **nádory hypofýzy se supraselární propagací** (utlačují chiasma zdola) → bitemporální hemianopsie v horních kvadrantech, symetrická
  - **supraselární meningeomy** → asymetrické, centrální až totální skotom na jednom oku a defekty v horním temporálním kvadrantu druhého oka
  - **kraniofaryngeom** → asymetrické defekty zorného pole, výpady začínají v dolních kvadrantech
  - **gliom** → pestrá klinická symptomatologie (většinou postižen i jeden nebo oba optiky)
  - **optochiasmatická arachnoiditis** – chronický leptomeningeální zánět
- *poškození retrochiasmatické zrakové dráhy*
  - **druhostranné homonymní** výpadky zorného pole
  - *léze tractus opticus*
    - parciální atrofie papil
    - porušené zornicové reakce
    - snížená zraková ostrost alespoň jednoho oka
    - u izolované léze corpus geniculatum laterale jsou zornicové reakce nepoškozeny
  - *léze radiatio optica*
    - homonymní hemianopsie
    - neporušené zornicové reakce
    - normální nález na papilách
    - zraková ostrost zachovaná

7. Pars plana vitrektomie a její indikace

- mikrochirurgický zákrok ve sklivci a na sítnici
- hlavní indikace:
  1. neresorbující se sklivcové krvácení (hemoftalmus)
  2. trakční odchlípení sítnice
  3. idiopatické odchlípení sítnice s velkými nebo nepříznivě lokalizovanými trhlinami
  4. odchlípení komplikované proliferativní vitreoretinopatií
  5. poúrazové stavy s cizím nitroočním tělískem
  6. hnisavé záněty sklivce (endoftalmitidy)
- princip: odstranění zkaleného sklivce, preparace a odstranění membrán na sítnici a ve sklivci a přiložení sítnice
- **vitrektom** – elektronicky řízená mikrochirurgická jednotka
- 3 sklerotomie – vstupy v oblasti pars plana corporis ciliaris – chirurg může vstoupit do oka aniž by poškodil sítnici

- první vstup – zavedení infuze, druhý – světlovod, třetí – nástroje (vitrektom)
- vitrektom – gilotinový dutý nůž
- zkalený sklivec je nasáván, oddělován a drobné fragmenty jsou odváděny z oka ven
- mikrochirurgické vitreoretinální nástroje: pinzety, nůžky, nástroje na odsávání, sondy na endodiatermokoagulaci a laserovou endofotokoagulaci
- složitá je preparace a odstranění membrán a fibrovaskulárních trakcí, které způsobují trakční odchlípení sítnice
- tekuté **perfluorokarbyny** – k přiložení sítnice během operace – velmi nízká viskozita
- je nutné sítnici na delší dobu přitlačit k pigmentovému epitelu zevnitř → použití **expanzivních plynů a silikonových olejů** o vysoké viskozitě

8. Sekundární glaukomy

- důsledek řady patologických stavů oka
- *pseudoexfoliační syndrom*
  - o často **monokulární**
  - o příčina: porucha bazálních membrán
  - o depozita fibrilárního materiálu v předním segmentu oka
  - o typická akumulace depozit na přední ploše čočky, okrajích zornice, řasnatém tělísku a v trámčině úhlu přední komory
  - o depozita v úhlu blokují odtok nitrooční tekutiny
- *pigmentový disperzní syndrom*
  - o většinou postihuje bělochy, krátkozraké a mladé jedince
  - o duhovkový pigment se usazuje v trámčině – mechanická blokáda filtrace nitrooční tekutiny
  - o klinický nález: atrofie pigmentového epitelu ve střední periférii duhovky, depozita pigmentu v trámčině, pigmentová disperze na povrchu duhovky
  - o pigment může být deponován i na zadní ploše rohovky, na čočce, zonulách, v periférii sítnice
  - o dlouhotrvající léčba miotiky a PSM
- *nitrooční záněty*
  - o zvýšení hladiny zánětlivých mediátorů, buněk a proteinů v oku
  - o zánětlivý materiál může blokovat trámčinu
  - o je třeba léčit příčinu zánětlivého stavu
  - o **glaukomatocyklická krize** – akutní jednostranné postižení s minimem příznaků zánětu a zvýšením nitroočního tlaku (Th: lokální podání kortikosteroidů)
  - o **heterochromická uveitida** – mírný jednostranný zánět, depozita zánětlivých buněk na endotelu rohovky, dekolizace duhovky, katarakta
- *čočkou indukovaný glaukom*
  - o otevřený úhel

- uvolnění čočkového proteinu ze zralé nebo přezrálé katarakty s následnou obturací trámčiny – **fakolytický glaukom**
- léčba: extrakce katarakty
- autoimunitní reakce na čočkový protein → **fakoanafylaktický glaukom**
- *nitrooční tumory*
  - mechanický blok trámčiny tkáňovými elementy, zánětlivými a nádorovými buňkami
  - melanom, metastatický karcinom, lymfom, leukémie, retinoblastom, xantogranulom, meduloepiteliom
  - léčba: chemoterapie, ozáření, chirurgicky
- *zvýšení tlaku v episklerálních vénách*
  - zabraňuje odtoku nitrooční tekutiny ze Schlemmova kanálu
  - příčiny: karotido-kavernózní píštěl, durální píštěl, sy horní duté žíly
  - progresivní, špatně reaguje na léčbu
- *trauma*
  - sekundární glaukom otevřeného úhlu
  - erytrocyty a rozkládající se krevní elementy mechanicky ucpávají trámčinu
- *sekundární pupilární blok*
  - apozice duhovky a čočky: čočkové anomálie, zbobtnání, přední dislokace čočky, zadní duhovkové synechie
  - kongenitální sférická čočka – může být dislokována vpřed
  - úraz oka – může poškodit závěsný aparát a dislokovat čočku dopředu
  - Marfanův sy, homocystinurie – dislokace čočky
  - kauzální léčba: extrakce čočky
- *sekundární uzávěr úhlu*
  - neovaskularizace v úhlu – následek ischemie při DM, srpkovité anémii, očních nádorech, okluzích centrální retinální arterie nebo vény, dlouhotrvajícího odchlípení sítnice
  - posun ciliárního tělíska
  - tok tekutiny dozadu
- *maligní glaukom*
  - duhovko-rohovkový úhel se uzavře plošným cirkulárním nalehnutím duhovky po antiglaukomových operacích nebo jiných nitroočních zákrocích
  - nevytvoří se přední komora
  - indikována akutní vitrektomie, případně s extrakcí čočky
- *absolutní glaukom*
  - terminální stádium glaukomu
  - na bulbu rozšířené episklerální cévy, matná rohovka s edémem epitelu a velkými bulami, atrofická duhovka s rozšířenými cévami, komplikovaná katarakta
  - terapie: pouze tlumení bolestí

9. Záněty rohovky

- ochranné mechanismy rohovky: reflexní mrkání, omývací schopnost slzného filmu (lysozym), bariérová schopnost hydrofobního povrchu epitelu rohovky, rychlá regenerace epitelu při jeho narušení
- patogeny způsobující infekci: viry, bakterie, chlamydie, akantaméby, plísně
- predisponující faktory: blefaritida, trichiáza, meibomianitida, povrchové epiteliální defekty, neuroparalytická keratitida, lagoftalmus, trauma, kontaktní čočky, lokální a systémová imunosuprese, systémové choroby
- **povrchové formy keratitid**: keratitis epithelialis punctata, dendritica, geographica
- **hluboké formy keratitid**: ulcus corneae, keratitis disciformis, keratitis interstitialis (typicky pro systémové choroby), Wesslyho prstenec
- *bakteriální keratitida*
  - *S. epidermidis*, *S. aureus*, *Pseudomonas* sp., *Proteus*, *Streptococcus* sp.
  - většina proniká do rohovky porušeným epitelem (x gonokoky a difterie – pronikají intaktním epitelem)
  - ciliární, později smíšená injekce, epifora, fotofobie, bolest, blefarospasmus
  - bělavá rohovková infiltrace
  - postupný rozpad lamel rohovky za vzniku ulcus corneae – provázen zánětlivou reakcí v přední komoře
  - **hypopyon** – zánětlivý exsudát v přední komoře
  - vzniká **descemetokéla** s následnou **perforací rohovky**
  - chronické infekce jsou provázené tvorbou patologické vaskularizace
- *virová keratitida*
  - nejčastější, často ve spojení s folikulární konjunktivitidou
  - nejčastější etiologické agens: HSV, VZV, adenovirus
  - *herpetická keratitida*
    - **herpes simplex keratitis** – nejčastější příčina jednostranné slepoty v civilizovaných zemích, latentní stádium v senzitivním gangliu – bolest, epifora, ciliární injekce, puchýřky na rohovce, hyp- až anestezie rohovky
    - **varicella zoster virus keratitis** – obraz pásového oparu, disciformní keratitida – anestezie rohovky, postherpetická neuralgie
  - *adenovirová keratokonjunktivitis*
    - často oboustranně
    - 1. stádium: akutní folikulární konjunktivitida, otok víček, serózní sekrece
    - 2. stádium: povrchová keratitida
    - 3. stádium: subepiteliální infiltráty
    - terapie: výplachy borovou vodou
  - *keratitida u exantémových dětských onemocnění*
    - varicella, rubeola, morbilli

- povrchová nebo intersticiální keratokonjunktivitida
- *amébová keratitida*
  - vstupní brána: mikrotrauma rohovky u nositelů kontaktních čoček
  - časná stádium – povrchová keratitida
  - postupně přechází v typickou prstencovitou formu provázenou velkou bolestí, epiforou, edémem víček a blefarospasmem
  - při neléčeném onemocnění může dojít k vaskularizaci rohovky a perforaci
- *plísňová keratitida*
  - u pacientů s dlouhodobou léčbou kortikosteroidy
  - nejčastěji *Candida* sp. a *Cryptococcus* sp.
  - šedobílé infiltráty na rohovce, satelitní ložiska v okolí původního ložiska nereagující na ATB
  - v přední komoře hypopyon
- *neinfekční keratitidy*
  - *keratoconjunctivitis sicca*
    - nejčastější onemocnění rohovky vůbec, stává se civilizační chorobou
    - porucha některé ze složek slzného filmu
    - postižení rohovky v podobě keratitis filiformis nebo keratitis superficialis punctata
  - *keratoconjunctivitis alergica*
    - tečkovitá keratitis superficialis punctata, eroze
    - u závažných případů až rozvoj rohovkového vředu nebo nesmáčivého plaku
  - *expoziční keratitis*
    - výsledek nedokonalého dovíření víček → nedokonalé krytí rohovky ve spánku, při mrkání
    - příčiny: lagofthalmus (při paréze n. facialis), exoftalmus (u Graves-Basedowovy choroby), insuficience krytí víček po operaci ptózy, blefarochalazy, traumatu
    - keratitis superficialis punctata, vzniká rohovková eroze
    - nebezpečná je sekundární infekce a vznik vředu
    - terapie: lubrikancia, epitelizancia, ATB
  - *keratopatie způsobená UV zářením*
    - drobné tečkovité defekty rohovky, pod nimiž jsou obnažena nervová zakončení
    - příčiny: svařování bez ochranných brýlí (keratitis fotoelectrica), použití horského slunce bez ochranných brýlí, vysokohorský pobyt na sněhu bez ochranných brýlí (keratitis nivalis)
    - bolestivost
  - *neuroparalytická keratitis*
    - při poruše senzitivní inervace oka – n. trochlearis – n. ophthalmicus

- nejčastěji porucha v ggl. trigeminale způsobená traumatem, radiací, operací
- ztráta rohovkové citlivosti, porucha slzení
- povrchová keratitida, progreduje do eroze, riziko sekundární infekce
- *primární a rekurentní eroze*
  - vázané na primární rohovkové trauma nebo povrchové rohovkové dystrofie
  - porucha mezibuněčných spojů
- *bulózní keratopatie*
  - výsledek neodstatečnosti funkce endotelu
  - příčina: zánět, trauma, operace způsobující úbytek endoteliálních buněk
  - komorová tekutina proniká do stromatu rohovky vlivem narušení bariérové funkce endotelu
  - edém stromatu → snížení transparence rohovky
  - na epitelu rohovky vznikají buly
  - po prasknutí bul jsou obnaženy pleteně nervových zakončení → bolest
  - dif. dg: akutní glaukomový záchvat
- *imunologicky podmíněné keratitidy*
  - často se systémovými vaskulitidami, ale i samostatně
  - periferní ztenčení rohovky, marginální infiltrace vedoucí ke vzniku periferní ulcerativní keratitidy – bez léčby se cirkulárně rozšiřuje podél limbu
  - **Moorenův vřed** – vaskulitida limbálních cév
  - **periferní ulcerativní keratitida** – revmatoidní artritida, SLE, polyarteritis nodosa, Wegenerova granulomatóza
  - **Terrienova marginální degenerace** – ztenčení periferie rohovky, ukládání lipidových depozit, vzniká asymetrický nekorigovatelný astigmatismus

10. Konkomitantní a paralytický strabismus

- *konkomitantní strabismus*
  - neměnná úchylná šilhání ve všech pohledových směrech
  - volná pohyblivost očí
  - téměř výhradně v dětském věku
  - etiologie: porucha ve vývoji senzomotorického systému oka nebo centrálních perceptivních mechanismů
  - narušení vývoje binokulárního vidění
  - *možné příčiny*
    - **nekorigované refrakční vady** – hypertropie – zvýšený impuls k akomodaci → konvergence)
    - **insuficience fúze** – potlačení zrakového vjemu u očí s rozdílnou dioptrickou vadou (anizotropie) → nepoměr ve velikosti obrazu na sítnici obou očí (aniseikonie)

- **jednostranné postižení zrakové ostrosti** – vrozená katarakta, opacity rohovky, retinoblastom
- **anomálie ve tvaru a velikosti orbity**
- **poruchy CNS** – perinatální léze, encefalitida, trauma
- klinické jednotky: esotropie, exotropie, vertikální strabismus
- *esotropie*
  - **kongenitální a infantilní** – malá refrakční vada, vbelká úchylka šilhání, nystagmus, náklon hlavy, hypertropie (vertikální úchylka)
  - **získaná** – nejčastější, 2 formy: první vzniká mezi 1. a 3. rokem v době neúplného vývoje binokulárního vidění (jednostranné šilhání, riziko amblyopie); druhá vzniká mezi 3. až 7. rokem (aktuní strabismus, diplopie)
  - **akomodativní, refrakční** – spojena s hypermetropií +4 - +7 D, úchylka se může redukovat nasazením brýlí
  - **abnormální akomodativní konvergence** – exces konvergence – narušení rovnováhy mezi akomodací a konvergencí
  - **esotropia ex anopsia** – následek zhoršené zrakové ostrosti po onemocnění nebo úrazu oka
- *exotropie*
  - divergentní strabismus, méně častý
  - **bazální (konstantní)** – šilhá do dálky i do blízka ve stejné úchylce
  - **intermitentní** – exces divergence – šilhání pouze při pohledu do dálky
  - **exotropia ex anopsia** – následek zhoršené zrakové ostrosti po onemocnění nebo úrazu oka
  - **konsekutivní** – vzniká po předchozí operaci strabismu
- *vertikální strabismus*
  - **primární dysfunkce dolních šikmých svalů** – alternující hypertropie – hyperfunkce → uchýlení očí v addukci a při pohledu vzhůru
  - **disociovaná vertikální deviace** – alternující sursumdukce – stočení oka vzhůru ve stavu jeho disociace, tj. při zrušení fúze nefixujícího oka
- *diagnostika a vyšetřovací metody u konkomitujícího strabismu*
  - **anamnéza**
  - zjištění **centrální zrakové ostrosti** – detekce amblyopie a dioptrických vad
  - **biomikroskopie oka**, vyšetření **očního pozadí** – vyloučení organických příčin šilhání (leukom rohovky, katarakta, retinoblastom, ...)
  - vyšetření **refrakce** – v cykloplegii (vyloučení akomodace) – zjištění celkové hypermetropie
  - **motilita očí**
  - hodnocení **postavení a fixace očí** – prosvěcovací test, krycí test (odliší fixující (vedoucí) a šilhající oko), alternantně krycí test

- **primární úchylka** – velikost objektivního úhlu šilhání, který svírají předozadní osy bulbů při fixaci vedoucím okem
- **sekundární úchylka** – velikost objektivního úhlu šilhání, který svírají osy bulbů při fixaci původně šilhajícím okem
- *terapie konkomitujícího strabismu*
  - konzervativní a chirurgická terapie
  - cíl konzervativní terapie: převést monokulární formu strabismu na alternující, dosáhnout normální zrakové ostrosti obou očí
  - cíl chirurgické terapie: dosáhnout paralelního postavení očí, zlepšit podmínky pro rozvoj binokulárních funkcí
  - **korekce refrakční vady** – u hypermetropie plná korekce brýlemi, u divergentního strabismu antikorekce (hypermetropizace), prizmata (hranoly)
  - **léčba tupozrakosti (pleoptická terapie)** – dočasné vyřazení lépe vidoucího oka (okluze), atropin do vedoucího oka
  - **ortotopické postupy** – výcvik pomocí speciálních přístrojů
  - indikace operace: zbytková úchylka šilhání, alternující forma, vyléčená amblyopie
  - **operace posilující okohybné svaly** – myektomie (resekce) svalu, antepozice svalu, plikace (nařazení a zkrácení)
  - **operace oslabující okohybné svaly** – retropozice, elongace, myotomie, tenotomie (nástřih)
  - operace se mohou kombinovat
- *inkomitantní (paralytický) strabismus*
  - **oftalmoplegie** – obrna jednoho nebo více okohybných svalů
  - oftalmoplegie se projevuje poruchou koordinovaných binokulárních očních pohybů nebo paralytickým šilháním
  - především v dospělém věku
  - vrozené obrny – málo časté
  - získané obrny – nádor, zánět, afekce toxické, metabolické, vaskulární, degenerativní, traumata
  - omezení pohyblivosti oka ve směru činnosti postiženého svalu
  - proměnlivá primární úchylka šilhajícího oka
  - diplopie → pocit nejistoty při orientaci, nauzea, zvracení
  - kompenzační postavení hlavy – adaptace na diplopii
  - hyperfunkce nebo hypofunkce okolních svalů
  - *neurogenní poruchy motility*
    - **infranukleární obrny** – postižena periferní vlákna → paralytický strabismus nebo kompletní oftalmoplegie
    - **nukleární poruchy motility** – postižení jader

- **supranukleární poruchy** – narušena paramediální mosto-retikulární formace → oboustranná horizontální porucha pohybů, často přidružená obrna n. VII
- **internukleární poruchy** – postižena vlákna spojující dvě jádra (mediální longitudinální fascikulus) → poruchy koordinovaných pohybů, nystagmus
- *myogenní poruchy motility*
  - Gravesova choroba, myasthenia gravis, chronická progresivní oftalmoplegie, myositis
- *mechanické příčiny poruchy motility - pseudoparézy*
  - fraktury orbity – blow-out fracture (hydraulická zlomenina) – je uskřínutý nebo zhmožděný dolní přímý sval
  - odlišení od neurogenní poruchy: **test pasivní dukce** – u neurogenní poruchy při pasivních pohybech necítíme odpor, při mechanické etiologii odpor je
- *obrna n. abducens (VI)*
  - je postižen **zevní přímý sval**
  - omezení pohybu postiženého oka **temporálním směrem**
  - stočení oka s obrnou směrem dovnitř, zvětšování úhlu šilhání při abdukci
  - horizontální doplopie
  - obličej stočen ve směru činnosti postiženého svalu (temporálně), obě oči stočeny opačným směrem
- *obrna n. oculomotorius (III)*
  - **částečná** – postiženy buď **jen zevní svaly** (ophthalmoplegia externa) nebo **jen vnitřní svaly** (ophthalmoplegia interna)
  - **úplná** – postiženy **zevní i vnitřní** (m. ciliaris, m. sphincter pupillae) **svaly**, narušená akomodace a zornicové reflexy
  - funkce okohybných svalů zachována pouze u zevního přímého a horního šikmého svalu
  - postižené oko v **divergentním postavení** a lehce stočeno **dolů**
  - pokles horního víčka (obrna zvedače)
- *obrna n. trochlearis (IV)*
  - obrna **horního šikmého svalu**
  - oko stočeno **nahoru**
  - hlava skloněna ke zdravé straně
  - Bielchowského test – při pasivním náklonu hlavy k postižené straně se oko s obrnou výrazně uchyluje směrem vzhůru (nadměrný inervační impuls horního přímého svalu)
- *speciální obrny*
  - **Duanův retrakční sy** – zvláštní forma obrny n. VI – vrozená anomální inervace zevního přímého svalu vlákny n. III: paralelní postavení očí, omezená abdukce

- **Möbiusův sy** – oboustranná obrna n. VI a obrna n. VII
- *terapie paralytického strabismu*
  - podle etiologie základního onemocnění
  - korekce refrakční vady
  - okluze vedoucího oka – prevence vzniku amblyopie
  - rehabilitace pohyblivosti
  - prizmata redukující diplopii – prevence vzniku kontraktur
  - indikace operace: přetrvávající diplopie, náklon hlavy, porucha hybnosti
  - **transpoziční operace** – přesun okolních okohybných svalů
  - umělá paralýza funkce antagonisty chemickou denervací (botulotoxin)

11. Léčba strabismu

- viz ot. 10 (*Konkomitantní a paralytický strabismus*), str.12

12. Poleptání rohovky a spojivky

- poškození závisí na koncentraci a délce působení laptající látky
- **kyseliny** vytvářejí **koagulační nekrózu** – brání průniku kyseliny do hloubky
- **zásady** způsobují **kolikvační nekrózu** → dostávají se až do hlubokých tkání
- nejčastěji poleptání vápnem, kyselinou sírovou, kyselinou solnou
- drobné poleptání vede k uzavření perilimbálních cév
- porucha prokrvení se projevuje prodlouženým hojením spojivky i rohovky
- těžké poleptání – až nekróza rohovky a skléry – rohovka se kalí, přerůstá přes ni fibrovaskulární membrána (**pseudopterygium**), zjizvení spojivky, vznikají srůsty mezi bulbární a víčkovou spojivkou (**symblefaron**)
- zjizvení víček se deformuje, vzniká entropium, trichiasis
- každé poleptání je spojené s těžkou zánětlivou uveální reakcí a sekundárním glaukomem
- *stupně poleptání*
  1. překrvení víček, spojivek, hlenovitá sekrece, eroze povrchu oka – většinou se zhojí ad integrum
  2. tvorba puchýřků, vznik ischemických ložisek – mohou zůstat drobné zákaly rohovky, ojediněle srůsty bulbární a víčkové spojivky
  3. nekróza kůže, výrazné ischemické změny, uzávěr cév, rohovka je intenzivně bíle zkalená (uvařené rybí oko) – zůstávají srůsty bulbární a víčkové spojivky, suchost oka, vaskularizace rohovky, porlongované hojení s imunologickými procesy
  4. zuhelnatění – za následek má ztrátu oka
- *první pomoc*
  - odstranění laptající látky zředěním vhodným roztokem
  - mechanické očištění víček, spojivky i rohovky od zbytků látky
  - aplikace ATB, v první fázi i s kortikosteroidy (snížení zánětlivé reakce)
  - korekce postavení víček, trichiázy, uvolnění srůstů a pseudopterygia

- transplantace rohovky
- prognóza keratoplastiky je nepříznivá vzhledem k vaskularizaci rohovky a sekundárnímu glaukomu
- aplikace umělých slz

13. Tupá poranění oka

- příčiny pohmoždění oka: úder pěstí, autonehoda, zátka od šampaňského, gumicuk, míč
- stlačení oka v předozadní ose se současným rozšířením v oblasti akvátoru
- komplikace: oděrky rohovky, edém rohovky při ruptuře Descemetovy membrány, krvácení do přední komory (**hyphaema**), krvácení do spojivky
- těžká kontuze může být provázena přechodnou miózou, pigmentový list duhovky se otiskne na povrch čočky (Vossiusův prstence)
- natržení zornicového okraje → pouřazová mydriáza
- odtržení kořene duhovky (**iridodialýza**) až ztráta duhovky (**aniridie**), recessus komorového úhlu (rozštěp řasnatého tělíska) – provázeny poškozením řasnatého tělíska s kolísáním produkce nitrooční tekutiny
- poškození čočkových vláken, pouzdra, závěsného aparátu
- zákalky pod Vossiusovým prstencem nebo při zadním pólu čočky – **subkapsulární katarakta**
- **subluxace čočky** – posun ve směru intaktního závěsného aparátu – zachvívání duhovky při pohybech oka, výhřez sklivce do přední komory
- čočka se luxuje především do sklivce, méně často do přední komory (tam vyvolává akutní zvýšení nitroočního tlaku)
- **ruptura oka** – při úderu velkou silou – hypotonie oka, asymetrická a hluboká přední komora, prokrvácení spojivky, na zadním pólu oka odchlípení sklivce, jeho zkapalnění, sklivcová hemoragie, otok sítnice, třešňová makula
- pozdní následek ruptury: pigmentové degenerativní změny makuly až makulární díra
- ruptura cévnatky – subretinální krvácení
- roztržení sítnice – často v nazálním horním kvadrantu
- odtržení zřakového nervu – při extrémní rotaci nebo vysunutí oka
- pouřazová neuropatie optiku – poškození v průběhu optického kanálku

14. Herpes simplex a herpes zoster ophthalmicus

- viz ot. 9 (Záněty rohovky), str. 10; ot. 18 (Záněty víček), str. 20

15. Záněty zřakového nervu

- neuritis nervi optici
- nejasná etiologie
- nejčastěji u pacientů ve věku 15 – 45 let
- akutní nebo subakutní ztráta zřakových funkcí

- postiženy všechny kvality zrakového vnímání – zraková ostrost, citlivost na kontrast, barvocit, zorné pole
- asi u 60% centrální skotom
- bolest při pohybech oka lokalizovaná retro- nebo periokulárně
- obvykle jednostranný
- vyšetření relativního aferentního pupilárního defektu, evokovaných zrakových potenciálů (VEP), MR
- typické je prodloužení latencí VEP (přetrvává po dlouhou dobu)
- při oftalmoskopii buď normální vzhled papily (retrobulbární neuritis) nebo prosáknutí, případně hemoragie disku (intraokulární neuritis)
- pokud jsou trvalé následky – disk je bledý, ostře ohraničený, je porušen vrstva nervových vláken (atrofie/subatrofie)
- vysoké procento spontánních úprav zraku
- často první příznak roztroušené sklerózy

16. Traumatické poškození čočky

- *posttraumatická katarakta*
  - o **penetrující poranění předního segmentu oka** – zkalení lokální nebo kompletní, při porušení pouzdra vždy rozvoj katarakty
  - o **kontuze** – otisk pigmentového epitelu duhovky na přední ploše čočky, katarakta vzniká akutně nebo se rozvíjí postupně, většinou subkapsulární nebo kortikální
  - o poškození závěsného aparátu čočky → **dislokace** nebo **luxace** (častěji do zadní komory)
  - o změna polohy čočky je následovaná tvorbou katarakty, eventuelně i sekundárním glaukomem
  - o **poranění elektrickým proudem** – tvorba vakuol až opacit v předním subkapsulárním kortexu čočky – někdy regredují, většinou pokračují v celkový zákal čočky

17. Arteriální hypertenze a oko

- hypertenze má důsledky na cirkulaci sítnice, choroidey, optického nervu
- v neléčených případech špatná prognóza
- se stoupající krevním tlakem se cévy mění vazivovou a hyalinní degenerací → ztlustění cévní stěny, zmenšení průsvitu
- arterie a vény mají společný obal → v místě vzájemného zkřížení je příslušná vena stlačena → odpovídající okrsky sítnice jsou špatně zásobené
- cévy mění svůj průběh, jsou vinuté s A/V křížením (**angiosclerosis hypertonica II. st.**)
- v dalších stupních na sítnici nalézáme plaménkovité hemoragie, tvorbu tvrdých exsudátů, především v oblasti centrální krajiny ve tvaru hvězdicovité figury (**retinopathia hypertonica III. st.**)

- změna na terči zrkového nervu – edém (**neuroretinopathia hypertonica IV. st.**)
- IV. stupeň – nejen zrak ohrožující, ale i život ohrožující stav

18. Záněty víček

- *hordeolum*
  - ječné zrno
  - akutní hnisavý zánět folikulů řas, Molloyovy nebo Zeissovy žlázy
  - způsobený nejčastěji bakteriální infekcí (stafylokoky)
  - svědění a pocit tlaku ve víčku
  - v okolí žlázy otok a zarudnutí, bolest při mrkání
  - zánětlivá infiltrace až drobný hnisavý absces
  - většinou se obsah hordeola během několika dnů spontánně uvolní
  - lokálně podávání sulfonamidů nebo ATB
  - dif. dg: akutní chalazion, erysipel
- *chalazion*
  - vlčí zrno
  - akutní hnisavý zánět Meibomovy žlázy
  - příznaky větší než u hordeola, někdy i reakce regionálních uzlin
  - neléčené progreduje do vzniku flegmóny a abscesu víčka
  - častěji přechod do chronického chalazia
  - *chronické chalazion (meibomská cysta)*
    - blokáda ústí meibomské žlázy → hromadění sebaceózního sekretu
    - nebolestivé zduření v tarzální ploténce víčka
    - po everzi vyklenutí spojivky, kterou prosvítá fialovočervený granulom
    - často se spontánně vstřebá
    - účinná je injekce malého množství trimacinelonu smíchaného s lokálním anestetikem
    - chirurgická léčba: v lokální infiltrační anestezii incize z vnitřní strany kolmo na průběh okraje víčka s odstraněním fibroticky změněného pouzdra
    - dif. dg: nádor Meibomovy žlázy
- *meibomianitis*
  - první příznak: bělavě zpeňný sekret na okrajích víček
  - příčina: pasivní retence sekretu Meibomových žláz
  - masáží víčkového okraje lze sebaceózní obsah vytlačit
  - po everzi prosvítání žlutavých, vertikálně uložených proužků pod tarzální spojivkou
  - depozita vápníku ve žlázkách způsobují infarkty
- *záněty víčkových okrajů*
  - **blefarotody** – hyperémie okrajů víček
  - okraje víček mají výrazné cévní zásobení

- blefaritidy nejčastěji vyvolány stafylokoky nebo jsou u seboroické dermatitidy
- *blepharitis squamosa*
  - tvorba šupinek mezi řasami na okraji víček
  - překrvení okraje i tarzální spojivky
  - probíhá jako chronický zánět bez výrazné bolestivosti
  - svědění, pálení, únava očí
  - častá příčina: nekorigovaná nebo nedostatečně korigovaná refrakční vada
  - rozvoj podporuje: DM, chronická onemocnění ledvin, zánětlivé stavy GIT
  - hyperémii zhoršuje chlad, teplo, cigaretový kouř, chemické výpary
  - terapie: odstranění dráždivých faktorů, mechanické setření šupinek, úprava refrakční vady, jemné masáže s kortikosteroidní mastí
- *blepharitis ulcerosa*
  - infekce hnisotvornými bakteriemi (streptokoky, *S. aureus*)
  - tvoří se purulentní ložiska (vředy) v terénu již předtím postiženém skvamózní blefaritidou
  - mezi řasami zaschlý sekret tvořící krusty slepující řasy
  - okolí okrajů víček zarudlé a zduřelé
  - vypadávají řasy (**madarosis ciliarum**) nebo vznikají nepravidelné jizvy na okraji víček s růstem řas proti bulbu (trichiáza)
  - často vzniká jizevnaté ektropium, epifora, chronická konjunktivitida
  - terapie: ATB a sulfonamidové masti
- *onemocnění víčkových okrajů*
  - **trichiáza** – původně správně postavené řasy se otáčejí proti bulbu → dráždění rohovky a spojivky (tečkovitá epitelopatie), komplikace: rohovkový vřed, keratitida
  - **distichiáza** – kongenitální – dvě řady řas, nadpočetná je uložena blíže k zadnímu okraji víčka
  - **madaróza (madarosis ciliarum)** – vypadávání až úplná ztráta řas
  - **pediculosis ciliarum** – šupinky mezi řasami okrajů víček, na řasách paraziti (*phthiriasis pubis*), bolest a svědění
- *abscesy a flegmóny víček*
  - příčiny infekce: epilace obočí, progresse z akutních ochalazia, infikovaného hematomu
  - důležité je vyšetřit vedlejší dutiny nosní
  - oční štěrbina bývá otokem uzavřená
  - regionální lymfatické uzliny jsou zvětšené a bolestivé
  - komplikace: rozvoj flegmóny a trombóza kavernózního sinu
- *virové záněty spojivek*
  - *herpes simplex palpebrae*
    - začíná edémem kůže víček, tvoří se vezikulopustulózní eflorescence

- jednostranně
- v souvislosti s celkovým oslabním organismu
- hojí se spontánně bez terapie
- *herpes zoster ophthalmicus*
  - pásový opar první větve trigeminu
  - jednostranně
  - velké bolesti hlavy, výsev puchýřků, praskají a vznikají krusty
  - v místě původních puchýřků dlouho přetrvávají jizvy a nervové poruchy (hypestezie, parestezie)
  - později se může objevit keratitida
  - při postižení i ramus nasociliaris vznikají vezikuly i na špičce nosu a iridocyklitida (může vyvolat sekundární glaukom)
  - postižení jsou starší lidé s oslabenou obranyschopností
  - léčba: aciclovir, ATB (brání sekundární infekci), vitamíny, analgetika
- *alergické záněty víček*
  - **eczema** – používání kosmetických přípravků, pylové alergeny, ATB
  - **eczema madidans** – mokvající ekzém – na kůži drobné vezikuly, po určité době se mění v mokvavé plochy, pálení a svědění kůže
  - **suchý ekzém** – hyperkeratotický – suchá ztvrdlá kůže
  - léčba: vynechání faktoru vyvolávajícího ekzém, obklady s Jarischovým roztokem, nikdy nedávat mast na mokvající ekzém!, místně steroidy ve formě spreje, celkově antihistaminika

19. Exophthalmus a enophthalmus

- *exophthalmus*
  - protruze bulbu
  - **axiální protruze** – tlak na bulbus je způsoben procesem za okem, nejčastěji intrakonálním (kavernózní hemangiom, gliomy a meningemoy optiku, endokrinní orbitopatie)
  - **paraaxiální protruze** – bulbus je dislokován i v rovině frontální, příčinou jsou léze lokalizované v očnici mimo svalový kužel (procesy v slzné žláze, pseudotumory, lymfomy, cysty) nebo do očnice prorůstající z okolí
  - protruze může být i oboustranná
  - **oboustranný asymetrický exophthalmus**: endokrinní orbitopatie, orbitocelulitida, karotidokavernózní píštěl, lymfom, leukémie
  - **kolísání polohy bulbu**: venózní malformace typu varixů v očnici
  - **pulsující exophthalmus** – pulzace synchronní s tepem – arteriovenózní malformace, karotidokavernózní píštěl
- *enophthalmus*
  - příčiny: zvětšení objemu očnice, atrofie tukového polštáře

- při úrazech kombinace příčin
- u skirhotických či metastazujících do očníce – současně výrazná porucha hybnosti
- orbitální afekce vyvolává poruchu hybnosti s diplopií různými způsoby – útlakem nervů, infiltrací nebo uskrínutím svalů, mechanická překážka

20. Glaukom s otevřeným úhlem

- **glaukom** – skupina očních chorob, které jsou charakterizované **změnami zrakového nervu** v souvislosti se **zvýšením nitroočního tlaku (NT)**
- rizikové faktory: systémová hypertenze, genetická predispozice, DM, myopie, vaskulární choroby, častěji u černošské populace
- riziko zvýšení NT: konzumace kofeinu, tabáku, aplikace kortikosteroidů, anestezie ketaminem, expozice trichlorethylenu
- NT snižují: alkohol v malém množství, marihuana
- ztráta axonů, gliálních buněk, poškození malých cév
- *mechanická teorie vzniku glaukomu*
  - nervová vlákna procházející lamina cribrosa mohou být poškozena ostrým rigidním okrajem skléry nebo tlakovou distrozií lamel, kterými je lamina tvořena
  - pravděpodobnost změn stoupá při NT zvyšujícím se nad 40 mmHg
  - ALE progresse změn může probíhat i při kompenzaci NT na normální hodnoty
- *vaskulární teorie vzniku glaukomu*
  - nepřímá příčina: vyšší NT sniží krevní zásobení nebo způsobí poškození cév změnou jejich průběhu nebo útlakem
  - v důsledku vysokého NT odumřou gliální buňky → kapiláry nemají oporu a nemohou odolat vysokému NT
  - výsledkem je vznik mikroinfarktů
- *teorie axoplazmatického toku*
  - stáza, zduření axonů, akumulace mitochondrií
  - při vysokém NT se zpomalí obě složky transportu
  - glaukomové změny vznikají na podkladě abnormálního stavu axoplazmatického toku
- *diagnostické techniky*
  - anamnéza
  - zraková ostrost – zpočátku nebývá zhoršena
  - *oftalmoskopie*
    - přímá oftalmoskopie – vyšetření terče zrakového nervu a sítnice
    - vyšetření na štěrbinové lampě
  - *tonometrie*
    - **indentační (impresní) Schiötzův tonometr** – deformace rohovky způsobená tyčinkou měřidla

- **aplanační Goldmannův tonometr** – oploštění konkrétní plichy rohovky pod čidlem známým tlakem
- **bezkontaktní tonometr** – oploštění rohovky po okamžitém nárazu vzduchu
- **Pascalův dynamický konturní tonometr**
- *perimetrie*
  - vyšetření zorného pole – stanovení integrity celého zrakového systému
  - **kinetická perimetrie** – značka je postupně promítána pohybem z periferie k centru
  - **statická perimetrie** – modernější a přesnější
- *gonioskopie*
  - vyšetření úhlu přední komory – otevřený/uzavřený/částečně uzavřený
  - zjištění hloubky přední komory pomocí světelné tužky
  - pokud při světle dopadajícím paralelně s rovinou duhovky přestoupí paprsek přes oba okraje zornice, je přední komora normální hloubky a úhel otevřený
  - pokud světlo neosvítí duhovku na obou stranách zornice, je přední komora mělká s úzkým nebo uzavřeným úhlem
  - gonioskopie se provádí pomocí biomikroskopu a speciální kontaktní čočky přiložené v lokální anestezii na rohovku
- *zobrazovací techniky*
  - morfologické kvantitativní metody zjištění stavu vrstvy nervových vláken: skenovací laserová oftalmoskopie (HRT), optická koherentní tomografie (OCT), analýza nervových vláken (GDx)
  - Heidelberský retinální tomograf (HRT II) – měří odražené světlo laseru od vyšetřované struktury
  - GDx – měří tloušťku vrstvy retinálních nervových vláken s využitím polarizačních vlastností sítnice
  - OCT – pracuje s infračerveným světlem
- *speciální vyšetřovací techniky*
  - ultrazvuková biomikroskopie (UBM)
  - vyšetření oční perfuze
- *glaukom otevřeného úhlu (POAG)*
  - chronický prostý glaukom
  - obvykle postihuje obě oči, ne vždy symetricky
  - základní znaky: začátek v dospělosti, NT nad 21 mmHg, otevřený úhel přední komory, glaukomové změny terče, nález v zorném poli
  - rizikové faktory: věk (s věkem riziko stoupá), rasa (častěji u černochů), rodinná anamnéza, myopie, onemocnění sítnice
  - probíhá bez příznaků, dokud nejsou přítomny velké změny zorného pole
  - skotomy vznikají zvolna a oblast fixace je postižena až v pozdních stádiích
  - zvýšený NT, větší kolísání NT během dne, změny disku, výpady v zorném poli

- léčba: kapky snižující NT, laserová chirurgie cílená do oblasti trámčiny, trabekulektomie

21. Refrakční vady

- **emetropie** – ideální stav: je v rovnováze délka oka, zakřivení lomných médií a jejich optická mohutnost
- **ametropie** – stav, kdy má oko **refrakční vadu**
- *příčiny refrakčních vad*
  - kratší nebo delší axiální délka oka – změna osově délky o 1 mm představuje změnu refrakce o 3 D
  - změna zakřivení rohovky a čočky – porucha lomivosti optických prostředí
  - vzácně refrakční vada z poruchy indexu lomu (indexová ametropie) – např. u začínající nukleární katarakty
- *hypermetropie*
  - dalekozrakost
  - normální nález po narození, s růstem klesá
  - oko obvykle malé, přední komora mělčí → predispozice ke glaukomu s uzavřeným úhlem
  - makula lokalizována dále od zrakového nervu
  - cévy na očním pozadí vinutější
  - ohnisko rovnoběžně dopadajících paprsků leží u neakomodujícího oka **za sítnicí**
  - je třeba zvětšit optickou mohutnost oka akomodací nebo **plusovými (spojkovými) korekčními skly**
  - **latentní hypermetropie** – část vady, která je odstraněna akomodací
  - **manifestní hypermetropie** – část vady, kterou odstraňujeme korekčními skly
  - **totální hypermetropie** – zjišťuje se vyřazením akomodace atropinem
  - akomodace se snižuje v průběhu stárnutí, pro komfortní vidění je potřeba, aby dlouhodobá akomodace nepřesáhla 2/3 akomodační šíře
- *myopie*
  - krátkozrakost
  - rovnoběžné paprsky přicházející do oka se sbíhají v ohnisku **před sítnicí**
  - většina vzniká v důsledku prodloužení předozadní osy
  - lehká krátkozrakost (**simplex**): do -3D
  - střední krátkozrakost (**modica**): do -6 D
  - těžká krátkozrakost (**gravis**): nad -6 D
  - lehká až střední myopie není provázána degenerativními změnami
  - **myopia intermedialis** – postupné zvětšování bulbu, vývoj končí po 20. roce věku
  - **myopia progressiva** (patologická) – rychle se zvětšující krátkozrakost až o -4 D za rok spojená s degenerativními změnami cévnatky a zkapalněním sklivce – ke stabilizaci dochází mezi 20. a 30. rokem, dosahuje -10 až -30 D

- **vrozená myopie** – vyskytuje se ihned po narození, -10 D, nemění se – celé oko je větší, přední komora hlubší, ciliární sval atrofický
- u progresivní myopatie jsou degenerativní změny makuly
- zkapalnění sklivce provází výskyt sklivcových zákalů
- častý výskyt primárního glaukomu s otevřeným úhlem
- hlavní příznak: mlhavé vidění do dálky – pacient ho koriguje mhouřením (stenopické vidění)
- předepisuje se nejslabší korekce, se kterou dosáhne nejlepší zrakové ostrosti
- nikdy se nesmí překorigovat! (navození stavu podobného hypermetropii)
- *astigmatismus*
  - optický systém oka nemá ve všech meridiánech stejnou optickou mohutnost
  - nejčastěji rohovkový astigmatismus
  - fyziologicky: lomivost rohovky ve vertikále až o 0,5 D větší než v horizontále
  - větší stupeň je vrozený, změny zakřivení rohovky mohou vzniknout po úrazech, operacích, zánětu
  - u subluxace čočky je astigmatismus zapříčiněný decentrací čočky
  - u počínající katarakty vzniká indexový astigmatismus
  - *pravidelný astigmatismus*
    - astigmatismus regularis
    - vzájemně kolmé osy největší a nejmenší lomivosti
    - **prostý (simplex)** – jedna osa je emetropická, druhá myopická nebo hypermetropická
    - **složený (compositus)** – osy jsou myopické nebo hypermetropické
    - **smíšený (mixtus)** – jedna osa je myopická, druhá hypermetropická
    - **astigmatismus podle pravidla** – lomivější je **vertikální** osa
    - **astigmatismus proti pravidlu** – lomivější je **horizontální** osa
    - nekorigovaný astigmatismus: astenopické potíže, bolesti hlavy a oka, mlhavější vidění
  - *nepravidelný astigmatismus*
    - astigmatismus irregularis
    - nelze nalézt symetrické osy
  - *korekce astigmatismu*
    - do 0,5 D není nutné korigovat
    - při korekci vyššího astigmatismu vzniká **meridionální aniseikonie** – nestejná velikost obrazu
    - u dětí se předepisuje plná cylindrická korekce, u dospělých individuálně
    - astigmatismus do 1 D lze korigovat sférickými měkkými kontaktními čočkami
    - korekce vyššího astigmatismu – torické čočky
    - nepravidelný astigmatismus – brýlemi obtížně korigovatelný

- *binokulární refrakční anomálie*
  - **anizometropie** – nestejná refrakce obou očí
  - může být vrozená, získaná operací (afakie), úrazem
  - při rozdílu větším než 2,5 D vzniká nestejná velikost obrázků na sítnici → **aniseikonie**
- *afakie a pseudoafakie*
  - **afakie** – stav, kdy čočka schází v optické ose
  - **pseudofakie** – čočka je nahrazena umělou nitrooční čočkou
  - při afakii se původně emetropické oko stává silně hypermetropickým
  - refrakci lze odstranit brýlovým afakickým sklem +10 D – zvětšuje obraz na sítnici až o 30%
  - ztráta čočky působí i ztrátu akomodace, na blízko je třeba adice +3 až +4 D
  - omezení zorného pole a prizmatický účinek silného skla
  - při korekci kontaktními čočkami je menší zvětšení obrazu
  - pseudofakie – korekce afakie nitrooční čočkou – nedochází k pokřivení obrázku ani astigmatismu, u části nemocných pseudoakomodace

22. Záněty spojivek

- překrvení, buněčná infiltrace, exsudace
- **hyperakutní konjunktivitida** – po kontaktu do několika hodin
- **akutní konjunktivitida** – vznik během hodin až dní, během týdne postihne druhé oko
- **chronická konjunktivitida** – trvá déle než 4 týdny
- **infekční**: bakteriální, virové, parazitární, plísňové
- **neinfekční**: z trvalého dráždění, alergické, toxické, v souvislosti s jinými chorobami
- otok víček až pseudoptóza
- sekretem slepená víčka po ránu
- pocit cizího tělesa a tlaku v oku
- světloplachost
- zvýšené slzení až blefarospasmus
- zvětšení preaurikulárních uzlin
- v případě zánětů spojivek nepoužívat obvaz a dodržovat hygienická pravidla
- *bakteriální konjunktivitidy*
  - hlenohnisavá sekrece, spojivkové překrvení, otok víček
  - během 1 – 2 dnů je postiženo druhé oko
  - *hyperakutní bakteriální konjunktivitida*
    - *Neisseria gonorrhoeae a meningitidis*
    - bolestivý prknovitý edém víček, chemóza, spojivková injekce, hustá hnisavá sekrece
    - zduření preaurikulárních uzlin
    - neléčená působí keratitidu až rohovkovou ulceraci

- terapie: krystalický pnc G i.m.
- *akutní bakteriální konjunktivitida*
  - *Str. pneumoniae* a *pyogenes*, *Haemophilus influenzae*, *Staph. aureus*
  - spojivková injekce, slzení, hlenohnisavá sekrece
  - terapie: výlkachy jodpovidonem, širokospektrá ATB lokálně
- *chronická bakteriální konjunktivitida*
  - dlouhý nedramatický průběh
  - *S. aureus*, *Proteus*, *E. coli*, *Klebsiella pneumoniae*
  - provázena zánětem víček
- *virové konjunktivitidy*
  - rychlý nástup, pocit písku v očích, serózní až seromucinózní sekrece, spojivková injekce, otok víček, folikulární reakce, lymfadenopatie
  - *adenovirová konjunktivitida*
    - vysoce infekční
    - přenos předměty osobní hygieny, možný je i přímý přenos
    - probíhá pod obrazem epidemické keratokonjunktivitidy nebo faryngo konjunktivální horečky
    - folikulární zánět spojivky, konjunktivální injekce, serózní sekrece, lymfadenopatie
  - *epidemická keratokonjunktivitida*
    - oboustranně, častěji u dospělých
    - I. stádium: keratitis epithelialis punctata
    - II. stádium: keratitis epithelialis profunda
    - první dvě stádia jsou výsledkem přímé toxicity viru při jeho replikaci v epitelu rohovky, je možný přenos infekce
    - III. stádium: keratitis epithelialis nummularis – subepiteliálně infiltráty – projev imunitní reakce na virové antigeny v rohovce
    - terapie: chladné obklady, vazokonstrikční léky, krátkodobě steroidy
  - *faryngokonjunktivální horečka*
    - častěji u dětí, v souvislosti s infektem horních cest dýchacích s febriliemi
    - rychlý nástup, folikulární reakce, lymfadenopatie, keratitis epithelialis punctata, pseudomembrány a petechie u těžkých případů
  - *akutní hemoragická konjunktivitida*
    - vysoce infekční
    - způsobená pikornaviry
    - hemoragie, chemóza, hlenohnisavá sekrece, zduření uzlin
    - malátnost, zánět horních cest dýchacích
  - *herpes simplex virus konjunktivitida*
    - jednostranná, často recidivující blefarokonjunktivitida

- vezikuly na víčku, folikulární reakce spojivky, lymfadenopatie, dendritická léze epitelu rohovky nebo keratitis punctata
- výrazně snížená citlivost rohovky
- terapie: virostatika, KI: steroidy!!!
- *molluscum contagiosum*
  - ědobělavý papulózní útvar na okraji víčka s centrální vkleslinou
  - může vést k chronickému zánětu spojivek
  - původce: poxvirus
- *chlamydiové konjunktivitidy*
  - sérotyp A – C vyvolává **trachom**, sérotyp D – K **inkluzní konjunktivitidu**
  - *trachom*
    - nejčastější příčina slepoty v zemích třetího světa
    - přenos: přímý kontakt, mouchy
    - po proběhlém nevzniká aktivní imunitní obrana → může se opakovat
    - pocit cizího tělesa, oboustranný folikulární zánět, hlenohnisavá sekrece
    - po opakovaných infektech jizevnaté změny
    - stádium I: folikulární zánět spojivky
    - stádium II: difuzní zánět spojivky
    - stádium III: jizvení tarzální spojivky
    - stádium IV: trichiáza
    - stádium V: rohovkové zkalení
    - terapie: tetracyklin nebo erytromycin lokálně i celkově
    - možná chirurgická úprava jizevnatých deformit
  - *inkluzní konjunktivitida dospělých*
    - pohlavně přenosná
    - hlenohnisavá sekrece, zvětšení uzlin, postupně postihuje i druhé oko
    - folikuly na tarzální i bulbární spojivce dolního fornixu
    - v horní polovině rohovky keratitis punctata
    - neléčená přechází do chronického stavu
    - terapie jako u trachomu
- *konjunktivitidy novorozenců*
  - etiologické agens: chlamydie, gonokoky
  - prevence: karbetopendecin
- *alergické konjunktivitidy*
  - svědění, pálení, epifora, otok víček, chemóza spojivky, papilární hypertrofie
  - serózní až hlenovitá sekrece
  - převážně sezónní, bilaterální
  - *alergická konjunktivitida*
    - způsobené degranulací žírných buněk tvorbou komplexu Ag-IgE
    - pálení, svědění, epifora, bledá chemotická spojivka

- **sezónní** – pylové alergen
- **celoroční** – alergen působící celoročně (např. roztoči)
- léčba: antihistaminika, vazokonstriční látky, místně steroidy
- *lékové konjunktivitidy*
  - imunologický podklad (I. nebo IV. typ přecitlivělosti) nebo důsledek přímé toxicity preparátu
  - jedno nebo oboustranný zánět, akutní nebo chronický, s postižením rohovky nebo bez
  - nejčastěji vyvolány lokálně aplikovanými ATB, mydriatiky, antiglaukomatiky, konzervačními látkami
  - výrazná konjunktivální injekce, folikulární nebo papilární reakce
- *vernální keratokonjunktivitida*
  - oboustranný recidivující zánět nejčastěji v oblasti středomoří
  - převážně na jaře, postihuje spíše muže v prvním a druhém deceniu s atopií v anamnéze, odeznívá po 5 – 10 letech
  - **typ palpebrální** s hypertrofií papil na tarzální ploténce – může vést k mechanické ptóze víčka
  - **typ limbální** se žlutobělavými infiltráty na limbu (z eozinofilů)
  - **typ smíšený** – známky obou předchozích
  - keratopatie: eroze, keratitis punctata, vřed, vysychající nesmáčivý plak, může být subepiteliální jizvení
  - terapie: odstranění alergenů a klimatoterapie v horách, antihistaminika
- *atopická keratokonjunktivitida*
  - chronické onemocnění mladých dospělých s atopickou dermatitidou
  - úporné svědění, pálení, zvýšená sekrece
  - nafialovělá kůže víček s ragádami a exkoriacemi v koutcích, papilární hypertrofie na obou víčkách
  - většinou sama odezní
  - zvýšená hladina IgE
- *gigantopapilární konjunktivitida*
  - nejčastěji u nositelů kontaktních čoček
  - výsledek chronického sráždění a alergické reakce na materiál a proteinová depozita na čočkách
  - svědění a dráždění, hlenovitá sekrece, papilární reakce na tarzální spojivce
- *konjunktivitidy u puchýřnatých chorob*
  - *oční jizevnatý pemfigoid*
    - autoimunitní onemocnění
    - chronický jizevnatý zánět spojivky provázený mimoočním výskytem puchýřů a vředů na sliznicích s následným jizvením
    - pravděpodobně II. typ přecitlivělosti

- protilátky proti antigenu bazální membrány epitelu
  - stádia, která vyústí v keratinizaci spojivky a rohovky se symblefaron a ankyloblefaron
  - terapie: imunosuprese
- *pemphigus vulgaris*
  - autoimunitní onemocnění
  - výskyt bul na kůži a sliznicích
  - postižena jsou víčka, méně často spojivka
  - hojí se bez následků
- *Stevenův-Johnsonův syndrom*
  - erythema multiforme major
  - akutní zánětlivé postižení kůže dětí a mladých lidí
  - přecitlivělost III. typu s depozity imunokomplexů a vaskulitidou
  - alterace celkového stavu s teplotou, zánětem dýchacích cest, kloubů, kožními terčovitými erupcemi na dlaních a ploskách nohou a lůžkách nehtů
  - na sliznicích celého těla praskající buly → jizvení
  - vyvolán léky, viry, bakteriemi, po transplantaci kostní dřeně
  - hlenohnisavý zánět spojivek, keratopatie
- *parazitární konjunktivitidy*
  - *Trichinella spiralis* – zánět provázený chemózou spojivky
  - *Onchocerca volvulus* – konjunktivální injekce, chemóza kolem limbu
  - *Loa loa* – výrazné svědění
  - *Leishmania* – ulcerózní granulomy na spojivce a víčkách
  - *Taenia solium*
- *plísňové konjunktivitidy*
  - spojeny s imunosupresí a poraněním v přírodě
  - *Candida*, *Cryptococcus*, v jižních oblastech *Fusarium* a *Aspergillus*
  - šedavá, satelitní ložiska neostrých krajů prominující nad niveau epitelu
  - postupně smíšená injekce a hypopyon
- *keratoconjunctivitis e rosacea*
  - chronické onemocnění spojené s dilatací obličejových cév
  - etiologie a patogeneze je nejasná
  - změny přichází s menopauzou, vazodilatační léčbou a nadměrnou spotřebou kávy a alkoholu
  - 4 kožní stádia
  - oči – chronický, na léčbu nereagující zánět spojivek, blefaritida, keratitida
  - postupně subepiteliální fibróza spojivky a tvorba symblefar
  - terapie: tetracyklin celkově
- *keratoconjunctivitis limbalis superior*
  - postihuje dospělé ženy

- bývá spojena s dysfunkcí štítné žlázy
- slzení, fotofobie až blefarospasmus
- bilaterální
- papilární hypertrofie, ztlustění spojivky
- *syndrom suchého oka*
  - onemocnění slzného filmu – deficit nebo zvýšené odpařování
  - to způsobuje změny očního povrchu
  - symptomy očního dyskomfortu (pálení, řezání)
  - *porucha vodní složky*
    - příčinou je primární nebo sekundární Sjörgenův sy, věkem podmíněná snížená sekrece slzné žlázy, choroby slzné žlázy, neurogenně podmíněná hyposekrece, lékově odмінěná hyposekrece
    - zvýšený buněčný obsah slzného filmu
    - zvýšená produkce mucinu
  - *porucha tvorby mucinové vrstvy*
    - příčiny: karence vit. A, fyzikální a chemické poškození pohárkových buněk produkujících mucin, oční pemfigoid, trachom
    - nestabilita slzného filmu
  - *lipidové abnormality*
    - příčiny: dysfunkce meibomských žláz, chronický zánět okrajů víček
    - slzný film rychle osychá
  - *poruchy postavení, tvaru a povrchu víček*
    - příčiny: abnormální postavení víček (oční pemfigoid, chemické poškození), lagophtalmus, protruze
  - *epitelopatie*
    - příčiny: rohovkové dystrofie, nerovnosti rohovky, rohovková anestezie
  - terapie: umělé slzy, na noc oční gely, terapeutické kontaktní čočky

23. Atrofie zrakového nervu

- degenerativní dědičné onemocnění s atrofií zrakového nervu, ataxií mozečkového původu, popř. též mentální retardací a dalšími neurologickými příznaky
- bývá nejčastější z onemocnění zrakového nervu a zrakových drah
- nerv odumírá a výsledkem je úbytek vidění, barevného vidění a světelné percepce
- příčiny: dědičnost, úrazy, intoxikace, zánětlivá onemocnění, tumory
- *atrofie terče zrakového nervu*
  - **prostá atrofie (atrophia simplex)** – bledá, ostře ohraničená, cévy bez opouzďení; příčiny: léze primární zrakové dráhy; např. retrobulbární neuritida, poranění, útlakové léze a toxické či metabolické afekce

- **atrofie s nepřesným ohraničením (postneuritická)** – kalnější, cévy mají doprovodné proužky, předchází edém (intraokulární neuritida, měštnavá papila, ischemický edém)
- **atrofie konsekutivní** – voskově žlutá, cévy jsou zúžené, vzniká při tapetoretinální degeneraci a chorioretinitidách
- **glaukomová atrofie** – spojena s vyhloubením (exkavací)
- **hereditární Leberova atrofie** – dědičné onemocnění, objevuje se kolem 20. roku věku – zpočátku jako intraokulární neuritida, po jejímž odeznění zůstává atrofie terče a pokles vizu; postihuje výlučně muže, přenašečkami jsou výhradně ženy

24. Operace katarakty a komplikace

- *indikace k chirurgické terapii*
  - základní důvod k operaci: **pokles zrakové ostrosti** (6/9 – 6/12 a horší)
  - indikace je přísně individuální
  - **terapeutické** indikace – včasná operace je vhodná např. u pacientů s glaukomem
  - ojediněle indikace z **kosmetických** důvodů
- *techniky operace*
  - *deklinace*
    - první metoda, historická
    - luxace čočky do sklivcového prostoru
  - *intrakapsulární extrakce*
    - odstranění **celé čočky s intaktním pouzdrém**
    - čočka se přirazí na kryosondu
    - velká operační rána
    - oko zůstává afakické – výsledná zraková ostrost se dosáhne pomocí afakické brýlové korekce, asi +11 D
  - *extrakapsulární extrakce*
    - odstranění zkaleného **jádra a kortexu čočky se zachováním pouzdra** (převážné části)
    - pouzdro – důležité pro implantaci zadněkomorové nitrooční čočky (PC IOL)
    - zachování neporušeného zadního pouzdra a přední sklivcové membrány snižuje riziko vzniku odchlípení sítnice
  - *fakoemulzifikace*
    - extrakapsulární extrakce, při níže je **jádro fragmentováno** a odsáto v čočkovém vaku za pomoci ultrazvukem ovládané kanyly
    - možnost provedení celé operace malým řezem → méně pooperačních komplikací, urychlení rehabilitace, zkrácení výkonu
    - 2 přístupy: **sklerokorneální tunelový řez** (u č. 12), **clear corneal incision** – rohovkový řez
    - kortex čočky se dosaje irigačně aspirační kanylou

- *komplikace operace*
  - *peroperační komplikace*
    - **ruptura zadního pouzdra čočky** – řešením je přední vitrektomie (očištění rány a zornice od sklivce)
    - **expulsivní hemoragie** – masivní subretinální hemoragie – vzestup NT a prolaps duhovky operační ranou, ztráta červeného reflexu, masivní krvácení, prolaps sklivce, sítnice, uveální tkáň
  - *pooperační komplikace*
    - **vzestup NT** – při nedostatečném odstranění viskoelastického materiálu, který blokuje trabekulum v úhlu; NT do 30 mmHg nevyžaduje terapii
    - **edém a striata rohovky** – poškození endoteliálních buněk manipulací v přední komoře, ustupují během několika dnů
    - **akutní bakteriální endoftalmitida** – bolest, ztráta vizu, ciliární injekce, chemóza spojivky, hypopyon, ztráta červeného reflexu
    - **filtrace operační ránou** – špatná konstrukce rány nebo uvolnění sutury
    - **cystoidní makulární edém** – otok centrální krajiny sítnice
    - **odchlípení sítnice** – do 6 měsíců po operaci, více u pacientů s porušením zadního pouzdra, ztrátou sklivce a degenerativními změnami sítnice
    - **sekundární katarakta** – výskyt závisí na typu implantované nitrooční čočky a na dokonalém očištění pouzdra
    - 2 typy zkalení zadního pouzdra: **proliferační typ** – proliferace buněk čočkového epitelu, jejich migrace na pouzdro; **fibróza zadního pouzdra**

25. Keratoplastika

- *perforující keratoplastika*
  - odstranění rohovky v celé tloušťce a nahrazení rohovkou dárce (kadaverózní)
  - dárcovský terč je našitý na mateřskou rohovku neresorbovatelným atraumatickým šitím (nylon 10.0) pokračujícím nebo jednotlivým stehem
  - *základní indikace*
    - **optická** – keratokonus, rohovkové dystrofie a degenerace, jizvy rohovky
    - **terapeutická** – aktivní keratitida nereagující na léčbu s progresí nálezu
    - **tektonická** – descemetokéla, perforace rohovkového vředu, trauma
  - komplikace: rejekční reakce dárcovského terče → zkalení dárcovské rohovky
- *lamelární keratoplastika*
  - nahrazuje pouze poškozené části
  - dělí se na přední a zadní podle hloubky a vrstev, které je potřeba nahradit
  - **přední lamelární keratoplastika** – zachování integrity bulbu (resp. Descemetové membrány, případně zadního stromatu rohovky) – I: přední a stromální rohovkové dystrofie, keratokonus

- **zadní lamelární keratoplastika** – odstranění Descemetovy membrány a endotelu při zachování předního stromatu, Bowmanovy membrány a epitelu mateřské rohovky – I: zadní rohovkové dystrofie

26. Užití laserů v oftalmologii

- laser v očním lékařství poprvé použil Campbell v r. 1960
- laserové záření: monochromatické, vysoce koherentní, centrované, s regulovatelnou intenzitou
- obecná podstata použití laserů v oftalmologii: interakce světelné energie a cílové tkáně
- *fotokoagulační léčba*
  - záření se mění na teplo, které denaturuje a koaguluje proteiny
  - cíl: destrukce tkáně nebo stimulace reparačních procesů a jizvení
  - indikace: ošetření sítnice při diabetické retinopatii a jiných onemocněních sítnice
- *fotodisrupční léčba*
  - laserové paprsky se soustředí tak, aby se sbíhaly v jednom bodě → vysoká prostorová koncentrace laserové energie
  - vytváří se otvory ve zbylém pouzdře čočky po extrakapsulární extrakci katarakty, v duhovce, přerušují se synechie nebo trakční sklivcové pruhy
- *použití laserů v refrakční chirurgii*
  - změna zakřivení přední plochy rohovky – pomocí fotoablace excimerovým laserem

27. Retinopathia diabetica

- velmi častá pozdní orgánová komplikace diabetu
- manifestuje se většinou po více než 10 letech trvání DM
- asi 2% všech diabetiků pro retinopatii oslepnou
- *příčiny vzniku slepoty*
  - komplikace vznikající v souvislosti s proliferativní diabetickou retinopatií – krvácení do sklivce, trakční odchlípení sítnice
  - vznik diabetické makulopatie
- na vzniku se podílí diabetická mikroangiopatie – poškození cévní stěny → porušení permeability stěny kapilár, zvýšená transsudace tekutiny a bílkovin do tkáně sítnice → edém sítnice
- do extravazálního prostoru pronikají také tukové látky, hromadí se v sítnici → vznikají tvrdé exsudáty
- dalším stupněm postižení je úplná obliterace kapilárního řečiště → hypoxie
- sítnice reaguje produkci vazoproliferačního faktoru – neovaskularizace
- novotvořené cévy jsou patologické – vyrůstají na nesprávném místě – před sítnicí → nepřinášejí sítnici kyslík, jsou křehké (praskají a krvácejí)

- fibrovaskulární neovaskularizace vyrůstají ze sítnice do sklivce, časem se retrahuje vazivová složka proliferace, vyvolává tah za sítnici → trakční odchlípení
- cirkulací nitrooční tekutiny se vazoproliferační faktor dostane do přední části oka – indukuje neovaskularizaci na duhovce a v trámčině úhlu → neovaskulární glaukom
- *neproliferativní diabetická retinopatie*
  - *počínající*
    - mikroaneurysmata, tečkovité hemoragie, tvrdé exsudáty na očním pozadí
    - změny jsou nacházeny jen sporadicky
    - zvýšená permeabilita stěny aneurysmat → edém
  - *středně pokročilá*
    - stejné projevy, ale jsou po celé sítnici
    - flebopatie (nepravidelný průsvit vén)
  - *pokročilá*
    - masivně postižená celá sítnice
    - přidružují se měkké exsudáty a tzv. IRMA (intraretinální mikrovaskulární abnormality)
    - měkké exsudáty – tzv. vatovitá ložiska – drobná ložiska akutní ischemie (nekrózy) sítnice
    - IRMA – patologicky dilatované preexistující kapiláry a spoje mezi arterioly a venulami
- *proliferativní diabetická retinopatie*
  - akutně ohrožuje na ztrátě vidění
  - neovaskularizace – vyrůstá ze sítnice nebo papily do sklivcové dutiny
- **diabetická makulopatie** – souvisí s mikroangiopatií – vznik edému makuly, depozita tvrdých exsudátů v makule → pokles zrakové ostrosti
- často se provádí fluorescenční angiografie
- *terapie diabetické retinopatie*
  - terapie volby: **panretinální fotokoagulace** argonovým nebo diodovým laserem – fotodestrukce hypoxické tkáně (→ nevzniká vazoproliferační faktor)
  - zeleným světlem argonového laseru se uzavírají prosakující mikrovaskulární abnormality (mikroaneurysmata) → vymizení edému v makule, resorpce tvrdých exsudátů
  - zraková ostrost se zlepšuje jen výjimečně
  - cíl fotokoagulační terapie: stabilizovat retinopatii a makulopatii, udržet stávající zrakové funkce, zpomalit progresi diabetických změn

28. Glaukom s uzavřeným úhlem

- primární glaukom uzavřeného úhlu – PCAG
- NT je zvýšen pro uzavěr odtoku nitrooční tekutiny v úhlu
- vzniká u anatomicky predisponovaných očí

- často oboustranný, ale akutní forma většinou postihuje jedno oko
- 2 formy: pupilární blok a syndroma plateau iris (vzácný)
- *primární pupilární blok*
  - o více symptomů a vyšší NT než u POAG
  - o rychlé ireverzibilní glaukomové poškození
  - o rizikovým faktorem je změlčení přední komory – komora se změlčuje s věkem a při dalekozrakosti, při relativně velké čočce vzhledem k ostatním strukturám
  - o blok je způsoben vzájemným postavením čočky a zadní plochy duhovky
  - o když je zornice ve střední mydriáze (tmavé prostředí), je zadní plocha duhovky blíže k přední ploše čočky → nitrooční tekutina se hromadí za periferií duhovky, tlačí ji dopředu a blokuje úhel
- *klinické projevy uzávěru*
  - o akutní ireverzibilní blok: bolesti hlavy na straně postiženého oka, zamlžení vidění, fotofobie, nauzea, zvracení
  - o edém rohovky, zarudnutí spojivky, mělká přední komora, středně široká zornice nereagující na osvit
- *léčba*
  - o snížení NT s následným zúžením zornice
  - o acetazolamid, osmotika i.v.
  - o pilocarpin, β-blokátory
  - o laserová iridotomie

29. Afakie a její korekce

- viz ot. 21 (*Refrakční vady*), str. 24

30. Odchlípení sítnice

- odloučení **senzorické části** sítnice od **pigmentového epitelu**
- pigmentový epitel zůstává pevně fixován k cévnatce
- mezi neuroretinou a pigmentovým epitelem se **hromadí tekutina** pocházející ze sklivcového prostoru nebo cévnatky
- vážné narušení výživy fotoreceptorů z choriokapilaris
- obzvláště citlivá je makula
- pokud trvá odchlípení týdny nebo měsíce, sítnice atrofuje a porucha vidění je trvalá
- 2 skupiny: **primární rhyematogenní (idiopatické) odchlípení sítnice** – příčinou je trhlina nebo díra sítnice spojující sklivcový a subretinální prostor; **sekundární odchlípení sítnice** – způsobeno jiným očním onemocněním
- *primární odchlípení sítnice s trhlinou*
  - o postihuje predisponované jedince s periferními degenerativními změnami sklivce, sítnice a cévnatky

- zásadní úlohu v patogenezi hraje **zkapalnění sklivce**, jeho **odloučení od sítnice** v zadní části oka a následný **kolaps sklivce** dopředu
- kolabovaný sklivec místy zůstává pevně fixován k periferní sítnici mezo ora serrata a ekvátorem, ostatní část volně vlaje do sklivcové dutiny
- odstředivé setrvačné síly pohybu sklivce působí jako mikrotraumata při pohybech oka a hlavy
- pokud tato síla překoná pevnost sítnice → trakční trhlina – nejčastěji při prudkém pohybu hlavy a úderu
- vzniku trhliny často předcházejí světelné fenomény (např. blesky – fotopsie) – výraz dráždění sítnice sklivcovou trakcí
- **asymptomatická trhlina** – pokud je oftalmoskopicky zachycena ještě trhlina bez odchlípení – lze vyléčit ambulantně laserovou baráží (vzniká pevná jizva v okraji trhliny)
- **symptomatická trhlina** – spojená s odchlípením – nutná operace
- odchlípení pacient vnímá jako zvětšující se clonu – nejdříve se objevuje na periférii, postupuje k centru
- jakmile odchlípení postihne makulu, ztrácí zrakovou ostrost
- nakonec se sítnice totálně odchlípí a vznikne amauroza
- *sekundární odchlípení sítnice*
  - bez trhliny
  - následek jiného očního onemocnění
  - *trakční odchlípení*
    - senzorická sítnice je volně spojena s pigmentovým epitelem a může od něj být odloučena trakcí
    - trakční pruhy a membrány s odchlípením sítnice jsou častou komplikací proliferativní diabetické retinopatie, perforujícího poranění, sklivcového krvácení, terminálního stádia retinopatie nedonošených
    - fibrovaskulární membrány vyrůstající ze sítnice do sklivce se časem retrahují, táhnou za sítnici, kterou nadzvedají a odlučují
  - *exsudativní odchlípení*
    - hromadění exsudátu nebo transsudátu v subretinálním prostoru
    - příčina: nádor cévnatky (nejčastěji maligní melanom), metastáza, vzácněji uveitida nebo těhotenská retinopatie
- *terapie odchlípení sítnice*
  - princip: uzavření sítnicové trhliny
  - *operace zevní cestou*
    - episklerální plombáž nebo bukláž
    - odpreparování spojivky, obnažení skléry, lokalizace trhliny
    - kryokoagulace okrajů trhliny

- kryokoagulace vyvolá aseptický zánět → vytvoří se pevná jizva, která uzavře trhlinu
- naštíjí silikonové plomby na skléru v místě, které odpovídá místu trhliny – tím se sklára spolu s cévnatkou vpáčí proti sítnici → sítnice se dostane znovcu do kontaktu s pigmentovým epitelem
- *pars plana vitrektomie*
  - často kombinace s vnitřní tamponádou sítnice – sítnice se k pigmentovému epitelu přitlačí zevnitř expanzivním plynem nebo silikonovým olejem
  - v posledních letech stále více preferována

31. Leukokorie a katarakty dětského věku

- *vrozená katarakta*
  - příčina: působení toxické noxy v časném období vývoje plodu – působení virů (rubeola) nebo jiných toxických vlivů včetně farmak
  - poporodní screening = Brücknerův test -> heed pediatr posvítí do oka a vybaví červený reflex -> pokus ne posílá k oftalmologovi.
  - různé druhy kataraktu: Přední polární, zadní polární, lamelární,.....
  - problem samozřejmě je, že dítě (kojenec) má menší oko a s věkem mu roste - > pokud bysme tedy odstranili čočku v dětském věku a nahradili ji hned umělou čočkou -> potom co by vyrostlo a oko by se mu protáhlo, čočka by byla špatná!!
  - Proto se čočka jen vyjme a nenahrazuje -> Dítě nosí brýle na gumičku (jako plavecke) s velkou optickou mohutností.
  - Až po ukončení růstu se nahradí umělou!
  - hlavním problémem je správné načasování operace
  - jednostranná sytá katarakta – nutno operovat co nejdříve po zjištění
  - oboustranná sytá katarakta – časné operační řešení
  - oboustranná počínající katarakta – těžké rozhodování – řídí se možnou kvalitou vidění do blízka a možností diferencovat fundus nepřímou oftalmoskopií
  - operační řešení – **lensektomie** – 2 přístupy: pars plana, limbální řez
  - otevření pouzdra, odsání čočkových hmot, podle věku provedení zadní kapsulorhexe, eventuelně přední vitrektomie
  - u dětí do 1 roku se ponechává oko afakické, u starších dětí se implantuje čočka
  - afakie se u oboustranné katarakty koriguje brýlemi nebo kontaktními čočkami, u jednostranné katarakty vždy kontaktní čočkou (kontaktní čočky nejdou aplikovat kojencům..)
  - jednostranná nekorigovaná afakie vede k těžké amblyopii
  - větší výskyt pooperačních komplikací než u dospělých: zkalení zadního pouzdra, tvorba membrán v zornici, glaukom (u 20%), odchlípení sítnice
- *leukokorie*
  - bělavý pupilární reflex

- na zdravém oku je reflex odrazem od sítnice červený
- bělavý reflex může způsobovat řada očních onemocnění
- je nejčastějším příznakem **retinoblastomu**

32. Záněty slzné žlázy a slzného vaku

- *záněty slzné žlázy*
  - **dacryoadenitis**
  - *akutní zánět slzné žlázy*
    - většinou **jednostranný**
    - typicky u dětí a mladých jedinců
    - **virový původ** – komplikace dětských infekcí (infekční mononukleóza, chřipka, herpes zoster)
    - **bakteriální původ** – spála, tyfus, β -hemolytický streptokok
    - vzácně zanesení infekce poraněním nebo přestup při zánětu spojivek
    - bolestivé zduření a zarudnutí zevní třetiny až poloviny horního víčka
    - slzení, sekrece, chemóza spojivky
    - okraj víčka je esovitě zakřiven
    - palpace zduřelé žlázy je velmi bolestivá
    - stejnostranně zvětšené preaurikulární uzliny
    - dif. dg: chalazion, hordeolum (chybí bolestivost a zvětšení žlázy)
    - u dospělých nutno vyloučit kapavku
    - terapie: studené obklady, analgetika, ATB (u bakteriálního původu)
  - *chronický zánět slzné žlázy*
    - bývá **oboustranný**
    - často součást systémového onemocnění – revmatické choroby, sarkoidóza
    - tuhé, nebolestivé vyklenutí víčka, esovitě zakřivení
    - zvětšováním žlázy vzniká exoftalmus, tlakem na oko vzniká astigmatismus
    - **Mikuliczův sy** – nebolestivé zvětšení slzné žlázy spolu se všemi slinnými žlázami
- *záněty slzného vaku*
  - **dakryocystitida**
  - *akutní zánět slzného vaku*
    - příčina: překážka v odtoku slz (vrozená neprůchodnost, výchlipka nebo kamínek v slzovodu, po úrazech)
    - sekret se hromadí a může se infikovat
    - kruté bolesti (tlak vaku na nervy proti kosti) – šíří se do poloviny hlavy, zubů a ucha
    - původce infekce: *Staphylococcus aureus*, β -hemolytické streptokoky, *H. influenzae*, *Proteus*, vzácně *Candida*
    - slzení a sekrece ve vnitřním koutku

- v oblasti slzného vaku bolestivé vyklenutí, edém, zarudnutí
- z vaku lze vyprázdnit hlenohnisavý sekret
- může vzniknout perforace kůže a píštěl
- kom=likace: průnik infekce do orbity
- dif. dg: mukokéla slzného vaku, periokulární otok, zánět vedlejších dutin nosních
- terapie: širokospektrá ATB, absces – incize a drenáž
- *chronický zánět slzného vaku*
  - slzení, v oblasti vaku zduření, obsah vaku je hlenovitý
  - **dakryocystolithiáza** – proměnlivost a nepravidelnost příznaků
  - terapie: masáž, teplé obklady, průplach slzných cest, vyléčení možné jedině odstraněním obstrukce

33. Degenerace a dystrofie rohovky

– rohovková degenerace

- **ektatické rohovkové degenerace**: keratokonus, keratoglobus, pellucidní marginální degenerace – onemocnění stromatu rohovky charakterizované jejím ztenčením
- *keratokonus*
  - konické vyklenování obvykle v centru rohovky nebo paracentrálně
  - vznik **iregulárního astigmatismu**
  - v 85% oboustranné
  - pravděpodobně dědičné onemocnění s neúplnou penetrací genu
  - vyskytuje se samostatně nebo s jinými chorobami (atopická dermatitis, Downův sy, Turnerův sy, Marfanův sy ad.)
  - nárůst myopie nebo iregulárního astigmatismu bez možnosti korekce brýlemi
  - vypadávání solí železa v okraji ektazie – **Fleisherův prstenec**
  - deformace dolního víčka (Munsonův znak)
  - horizontální trhliny Descemetové membrány (Vogtovy lišty)
  - **akutní keratokonus** – ruptury Descemetové membrány, edém stromatu rohovky
  - terapie: brýlová korekce astigmatismu, pokud nestačí, tak tvrdé kontaktní čočky
  - chirurgické řešení: transplantace rohovky (perforující nebo přední hluboká)
- *keratoglobus*
  - vzácné kongenitální onemocnění
  - polokulovité vyklenutí rohovky
  - refrakčně se projevuje hyperopií
  - korekce brýlemi, případně tvrdými kontaktními čočkami

- *pellucidní marginální degenerace*
  - vyklenování periferní části rohovky v dolních kvadrantech
  - asymetrický nekorigovatelný astigmatismus
  - terapie: periferní lamelární keratoplastika, případně klínovitá keratektomie
- **ostatní rohovkové degenerace**: Salzmannova nodulární degenerace, sféroidní degenerace, degenerace krokodýlí kůže
- *zonulární keratopatie*
  - vzniká ukládáním solí vápníku do oblasti Bowmanovy membrány
  - začíná z periferie, postupně pás táhnoucí se středem rohovky (snižuje vidění)
  - nejčastěji u pacientů s juvenilní artritidou, chronickými záněty přední uvey a při hyperkalcémii
  - terapie: rozpuštění solí chelací pomocí EDTA
- *rohovkové dystrofie*
  - primární onemocnění rohovky bez známek zánětu oka nebo systémových onemocnění
  - často oboustranná, AD dědičnost
  - projevují se v prvních dvou dekádách života, zvolna progredují
  - x rohovkové degenerace – doprovázeny jinou oční nebo systémovou chorobou, věkem podmíněné změny
  - *epiteliální dystrofie a dystrofie Bowmanovy membrány*
    1. Meesmanova dystrofie
    2. dystrofie epitelální bazální membrány (otisková)
    3. recidivující eroze
    4. Reisova-Bücklersova dystrofie
      - projevují se recidivující erozí a bolestí
      - povrchové léze lze léčit excimerovým laserem fototerapeutickou keratektomií
      - charakteristické jsou **recidivy**
  - *stromální dystrofie*
    1. granulární dystrofie (Groenow typ I)
    2. makulární dystrofie – progresivní, snižuje zrakovou ostrost
    3. centrální krystalická dystrofie (Schnydersova)
      - bolest, recidivující eroze
      - časté recidivy
      - povrchové léze lze řešit fototerapeutickou keratektomií
      - při postižení hlubších vrstev – hluboká lamelární nebo perforující keratoplastika
  - *endoteliální dystrofie*

1. Fuchsova dystrofie – progresivní úbytek endoteliálních buněk pro patologické výchlípky Descemetovy membrány – vznik bul na epitelu, provázený bolestí
2. zadní polymorfni dystrofie
  - chirurgické řešení: perforující nebo hluboká zadní lamelární keratoplastika

34. Nádory víček, slzné žlázy a očníce

– *benigni nádory víček*

- **cornu cutaneum** – prominující tumor vyčníhající do špičky
- **papilom** – květákovitá bradavice – hyperplazie dlaždicového pitel, nejčastější příčinou je nadměrná keratinizace
- **verruca vulgaris** – virové onemocnění – tuhé papuly s drsným povrchem, odpovídají akantóze – nadměrné rozšíření epitelové vrstvy s hyperkeratózou
- **kaverbozní hemangiom** – houbovitě laločnaté nebo bradavičnaté modré až červenomodré útvary, na víčku se vyklenují, prorůstá do okolních tkání, ale nemetastazuje, během růstu se spontánně resorbuje
- **kapilární hemangiom** – naevus flammeus – většinou v oblasti nervového zásobení první větve trigeminu, na oku způsobuje sekundární glaukom
- **fibrom** – nitkovitý (fibroma filiforma) nebo členěný (fibroma papillare), případně s hyperkeratózou
- **dermoidy** – vrozené, volně pohyblivé kulovité útvary v podkoží, růstem mohou způsobovat dislokaci bulbu
- **naevus pigmentosus** – z melanocytů
- **intradermální névus** – nad niveau kůže, nehrozí maligní zvrát
- **junkční névus** – v úrovni kůže, dobře ohraničený
- **xantelasma** – ploché, destičkové, okrově žluté útvary, obrovské nakupení histiocytů střežících lipidy
- **cysty** – aterom, mazové cysty
- **molluscum contagiosum** – papulky s centrální vkleslinou, intraplazmatické inkluze (obrovská kolonie poxvirů)

– *maligní nádory víček*

- **bazaliom** – tuhý, lesklý uzlík, zvětšuje se a časem pokrývá šupinou, po odloupení se tvoří vřidek (ulcus rodens – šíří se do plochy), nemetastazuje, ale vrůstá do očníce, terapie chirurgickou excizí
- **spinaliom** – vyvíjí se na podkladě keratózy, vředů, hnisavé píštěle, endofytický nebo exofytický, rychle vzniká ulcerace, metastazuje
- **adneokarcinom Meibomových nebo Zeisových žláz** – nejčastěji na horním víčku, často zaměněn za recidivující chalazion nebo chronickou konjunktivitidu

- **maligní melanom** – zvětšování, svědění, lehká bolestivost, tmavá barva, vyklenování, mokvání, krvácení, vředovatění; typy: **superficiální**, **nodulární**, vznikající z **lentigo maligna**
- **Kaposiho nádor** – vaskulární tumor, spojený s AIDS, růžová, červenofialová až hnědá léze, ulceruje a krvácí
- *nádory slzné žlázy*
  - nebolestivé zduření
  - postupný růst do orbity utlačuje bulbus a vede k proptóze
  - **pleomorfní adenom** – benigní epitelový nádor
  - **pleomorfní adenokarcinom** – maligní varianta
  - **pleomorfní cystický karcinom (cylindrom)** – nejmalignější nádor slzné žlázy, akutně postupující bolestivá protruze bulbu, často dislokace, ptóza a poruchy hybnosti
  - při podezření na epitelový nádor slzné žlázy nikdy neprovádíme biopsii, nádor ihned radikálně exstirpujeme v neporušeném pouzdře
- *nádory očníce*
  - u dětí nejčastější hamartomy, hemangiomy, gliom, rhabdomyosarkom, ze sekundárních nádorů retinoblastom a z metastatických neuroblastom
  - u dospělých nejčastější dermoidní cysty, hemangiomy, nádory slzné žlázy, meningeomy, schwanomy, gliomy, lymfoidní nádory, ze sekundárních nádorů tumory víček a spojivky, meningeomy, z metastáz ca prsu, plic, prostaty, GIT
  - *primární nádory*
    - **hamartomy** – cysty v místech uzávěru embryonálních štěrbin, pomalu rostoucí
    - **lipodermoid** – typicky na bulbární spojivce v temporálním horním kvadrantu
    - **kapilární hemangiomy** – objevují se krátce po narození, často spontánní involuce
    - **kavernózní hemangiomy** – diagnostikovány až v dospělosti, většinou retrobulbárně → protruze bulbu
    - **cévní malformace** - podobné hemangiomu, mají méně vaziva
    - **lymfangiom** – najsny původ, protože v očníci chybí lymfatické cévy
    - **gliom optiku** – jednostranná nebolestivá protruze, pokles vizu, atrofie nebo edém papily, eventuálně strabismus, rozšířený optický kanál na RTG
    - **Recklinghausenova neurofibromatóza** – u 50% gliomů, kožní projevy: skvrny café au lait
    - **meningeom optiku** – u žen středního věku, u dětí spojen s neurofibromatózou II, pomalu progredující nebolestivá protruze, edém papily a postuoná atrofie, pomalý pokles vidění
    - **rhabdomyosarkom** – paraxiální protruze, diplopie, edém víček, chemóza

- **lymfoidní afekce** – zánětlivý pseudotumor, lymfoidní hyperplazie (pomalý růst), maligní lymfom (monoklonální B-lymfocyty)
- *sekundární nádory*
  - *z bulbu*
    - **retinoblastom** – u dětí
    - **melanoblastom** – u dospělých
  - *z víček*
    - spinocelulární a bazocelulární ca
  - *z dutin*
    - z etmoidů, maxilární dutiny, nejméně často z dutiny frontální
    - paraxiální exoftalmus, diplopie
  - *z nitrolebí*
    - **meningeom** klínové kosti
    - pytlíkový edém dolního víčka
    - protruze bulbu
- *metastatické tumory*
  - u novorozenců – neuroblastomy: rychle nastupující protruze, krvácení do víček a spojivky
  - u dospělých – ca prsu, plic, hemoblastózy: protruze bulbu, ptóza, oftalmoplegie, porucha vizu

35. Diferenciální diagnostika akutní iritidy a glaukomového záchvatu

- *akutní iritida – akutní přední uveitida*
  - tupá (neuralgická) bolest oka propagující se do okolí
  - při současném zánětu řasnatého tělíska se bolesti zvětšuje při pohledu do blízka, při akomodaci
  - světloplachost, slzení, blefarospasmus, pokles vidění
  - pokles vidění způsoben zánětlivým výpotkem v komorové vodě
  - smíšená injekce a miotická zornice
  - setřelá kresba duhovky zánětlivým prosáknutím stromatu
  - změna barvy duhovky (dekolorace) – překrvení (patrné především u světlých)
  - zánětlivý výpotek v komorové vodě
- *glaukomový záchvat*
  - bolesti hlavy na straně postiženého oka
  - zamlžení vidění
  - fotofobie
  - nauzea až zvracení
  - edém rohovky, zarudnutí spojivky, mělká přední komora
  - středně široká zornice nereagující na osvit

	<i>akutní přední uveitida</i>	<i>akutní glaukom</i>
lateralita postižení očí	jednostranné	jednostranné
bolest	střední, tupá	velká, neuralgická
vidění	normální nebo mírně zhoršené	výrazně zhoršené
sekrece	není (slzení)	mírné slzení
injekce	ciliární (perikorneální)	ciliární (perikorneální)
rohovka	hladká, lesklá, průhledná (čirá)	jemně nerovná a lehce přikalená
zornice	úzká, reakce zpomalené	střední mydriáza, vertikálně oválná, nereaguje
nitrooční tlak	normální, snížený nebo zvýšený	výrazně zvýšený

36. Oběhové poruchy sítnice

- náhlé a výrazné poruchy zrakových funkcí
- *venózní okluze sítnice*
  - po diabetické retinopatii druhé nejčastější vaskulární onemocnění sítnice
  - multifaktoriální etiopatogeneze: sklerotické změny na cévách v souvislosti s věkem, špatně kompenzovaná hypertenze, poruchy v hemokoagulaci
  - žilní uzávěr postihuje buď kmen nebo některou z větví centrální sítnicové vény
  - k poklesu vidění dochází pozvolna, v průběhu několika dní
  - větвовé okluze – dobrá prognóza
  - *okluze větve sítnicové vény*
    - místo uzávěru: místo křížení arterie a vény
    - obě cévy mají v místě křížení společný adventiciální obal → skleroticky změněná arterie utlačuje vvenu → stáza a turbulence → trombóza
    - okluze nazálních větví – asymptomatické
    - okluze temporálních větví – pokles zrakové ostrosti
    - čím je místo okluze distálnější, tím je postižení makuly menší
    - oftalmoskopicky: dilatované vény, sítnicové hemoragie, ischemický edém sítnice
    - terapie: fotokoagulace argonovým laserem
    - arteriolární konstriktce – laserem se zúží přívodná arteriola
  - *kmenová okluze sítnicové vény*
    - místo uzávěru: lamina cribrosa
    - oftalmoskopicky: po celé sítnici hemoragie, tortuózní dilatované vény, ischemický edém sítnice, edém papily

- dělí se na **ischemické** a **neischemické**
  - prognóza neischemické je nejistá, prognóza ischemické je velmi špatná
  - u neléčených vzniká ve 30% neovaskulární glaukom
  - terapie: antikoagulační terapie warfarinem (snižuje vznik glaukomu)
- *uzávěr arteria centralis retinae*
- většinou způsoben embolem – zaklíní se v oblasti lamina cribrosa, pokud je menší, zaklíní se v některé z větví
  - *kmenová okluze*
    - náhlá a úplná ztráta vidění
    - oftalmoskopicky: kolabované arterie s místy přerušným krevním sloupcem, šedobělavě zkalená sítnice (ischemický edém vnitřních sítnicových vrstev)
    - fovea zůstává s červeným zbarvením (není kapilární síť, výživa přichází z cévnatky, která foveou prosvítá)
  - *okluze větve*
    - funkční i anatomické změny jsou ostře ohraničené
    - zdroj mikroembolů: srdce při mitrální vadě nebo při fibrilaci síní, ateromatócké pláty v a. carotis
  - nepříznivá prognóza – pokud se neobnoví oběh do 2 hodin, jsou funkční poruchy nezvratné
  - terapeutickou snahou je dosáhnout vazodilatace, posunout vmetek do periferie, obnovit perfuzi makuly
  - masáž oka, podání nitroočních kapek s cílem snížit NT, vdechování amylnitritu

37. Degenerace sítnice

- onemocnění sítnice nezánetlivého původu
- oboustranný výskyt, vztah k dědičnosti, progresivní zánik nervových elementů sítnice, vznik atrofie sítnice
- *pigmentová degenerace sítnice*
  - AR
  - postihuje primárně pigmentový epitel sítnice a fotoreceptory (zejména tyčinky)
  - porucha vidění za šera
  - anatomické změny začínají v periferii, funkční poruchy na perimetru (periferní skotom)
  - oftalmoskopicky: na periferii očního pozadí přesuny pigmentu – svým uspořádáním připomínají histologický obraz kostních buněk
  - přesuny začínají ve střední periferii a s progresí postupují jak k centru, tak do periferie
  - na perimetru postupné zužování zorného pole až na hranici 5°- **trubicovité vidění**
  - atrofie pigmentového epitelu
  - zúžení až obliterace sítnicových cév

- obliterace cév cévnatky
- voskově žlutá atrofie papily zrakového nervu
- terminální stádium: zadní miskovitá katarakta (snižuje zrakovou ostrost)
- kolem 50 let končí slepotou
- účinná terapie v současné době neexistuje
- *hereditární degenerace makuly*
  - oboustranné
  - manifestují se do 30 let
  - příčina praktické slepoty
  - degeneratio tapetoretinalis centralis, fundus flavimaculatus, degeneratio maculae vitelliformis (zpravidla se manifestuje kolem 6. roku)
- *druhotné degenerace makuly choroidálního původu*
  - *věkem podmíněná degenerace makuly (VPMD)*
    - nejčastější příčina praktické slepoty u lidí nad 60 let
    - postupný progresivní úbytek kapilár v choriokapilaris (zajišťuje látkovou výměnu v makulární oblasti sítnice)
    - nezvratně klesá zraková ostrost
    - **suchá (atrofická) forma** – zánik kapilár v choriokapilaris – pozvolný pokles zrakové ostrosti, metamorfopsie, centrální skotom (až praktická slepota)
    - oftalmologicky: okrsky atrofického pigmentového epitelu, atrofie neuroepitelu (tzv. geografická atrofie)
    - **drúzy** – malá okrouhlá běložlutavá ložiska – hyalinní materiál – nemají vliv na vidění
    - v okamžiku, kdy se drúzy začnou zvětšovat a splývat, znamenají vysoké riziko progresu do vlhké formy
    - **vlhká forma** – růst novotvořených cév z cévnatky, šíří se pod Bruchovu membránu a v té vznikají trhliny
    - trhlinami cévy pronikají pod pigmentový epitel a pod sítnici – šíří se jako **fibrovaskulární subretinální membrána**
    - novotvořené cévy mají patologicky zvýšenou permeabilitu → serózní ablace pigmentového epitelu – náhlý výrazný pokles zrakové ostrosti, vznik metamorfopsií
    - novotvořené cévy jsou fragilní → krvácení do subretinálního prostoru
    - prosakování a krvácení stimuluje tvorbu vazivové tkáně a v makule se tvoří vazivový útvar – pseudotumor (disciformní makulární degenerace)
    - postup změn je rychlejší a dramatictější než u suché formy
    - velký centrální skotom
    - retinální neovaskulární membrány: sub-/juxta-/extrafoveolární
    - terapie suché formy neexistuje

- subretinální neovaskulární membránu lze koagulovat laserem – lze použít pouze u membrány s extrafoveolární lokalizací (zničí se i sítnice)
- u subfoveolárních membrán fotodynamická terapie – i.v. aplikace fotosenzitivní látky, následné ozáření membrány laserem – fotochemická reakce poškodí novotvořené cévy a trombóza je uzavře
- dále se uplatňuje: radioterapie, transpupilární termoterapie, chirurgická extrakce membrány cestou pars plana vitrektomie
- *myopická makulární degenerace*
  - příčina ztráty zrakové ostrosti u vysokých myopů
  - s prodlužováním očního bulbu při degenerativní myopii atrofuje cévnatka a pigmentový epitel v oblasti zvětšujícího se zadního pólu oka
  - oftalmoskopicky: ostře ohraničená bílá ložiska okolo papily a v zadním pólu
  - v makule trhliny v Bruchově membráně → subretinální krvácení, fibroproliferace, proliferace pigmentových buněk
  - tvoří se pigmentová jizva – Fuchsova skvrna
  - krvácení vždy způsobuje náhlý a výrazný pokles zrakové ostrosti
  - účinná terapie není známa
  - pozitivní výsledky s fotodynamickou terapií
  - skleropplastika – pokus o zpomalení progresu zvětšování bulbu – našití proužků kadaverózní skléry do všech kvadrantů

38. Uveitidy

- uveitidy – záněty živnatky
- **přední uveitidy** – postihují duhovku (iritis), ciliární tělísko (cyklitis), oboje (iridocyklitis)
- **intermediální uveitidy** – postihují řasnaté tělísko, periferní část choroidey, sítnice a sklivce
- **zadní uveitidy** – postihují choroideu, často současně sítnici (chorioretinitis)
- **panuveitidy** – postihují všechny části uvey
- jednostranné nebo oboustranné
- podle formy: granulomatózní nebo negrnulomatózní
- podle etiologie: exogenní (původ infekce z vnějšku) nebo endogenní (původ zánětu vnitřní nebo systémový)
- endogenní uveitidy: virové infekce, mykotické infekce, parazitární infekce, autoimunitní onemocnění, infekční systémové onemocnění, idiopatické
- *přední uveitidy*
  - akutní: tupá bolest oka, propaguje se do okolí, světloplachost, slzení, blefarospasmus, pokles vidění
  - pokles vidění způsoben zánětlivým výpotkem v komorové vodě nebo přední části sklivce
  - chronická: subjektivní potíže mírné, není bolest, slzení ani fotofobie

- ciliární, někdy smíšená injekce, miotická zornice
- u chronické formy se ciliární injekce nevyskytuje
- setřelá kresba duhovky – zánětlivé prosáknutí stromatu
- změna barvy duhovky – překrvení
- zánětlivý výpotek v komorové vodě
- serózní výpotek – buněčná příměs v přední komoře, mohou vznikat precipitáty
- hnisavá exsudace – známka těžkého průběhu zánětu
- leukocyty – klesají na dno komory – tvoří hladinku bělavého výpotku (hypopyon)
- u chronické formy jsou precipitáty veliké – „špekovité“
- fibrózní exsudace – srůsty zornicového okraje duhovky k přední ploše čočky – tzv. **zadní synechie** – zpočátku je lze uvolnit pomocí mydriatik
- na přední ploše čočky pak zbydou hrudky pigmentu z duhovky, pokud se neuvolní, vytvoří se **seclusio pupillae** – cirkulární srůst okraje duhovky k čočce
- může srůst i duhovka se zadní plochou rohovky – **přední synechie**
- synechie v oblasti úhlu – **goniosynechie** – mohou zvýšit NT → glaukom
- chronický zánět probíhá na klidném oku, bez injekce, s precipitáty na endotelu rohovky, bez fibrinové reakce v přední komoře, bez tvorby zadních synechií
- *komplikace předních uveitid*
  - **sekundární glaukom**
  - **katarakta** – z nedostatečné výživy čočky, vlivem zánětlivých produktů
  - **hypotonie bulbu** – při chronickém zánětu klesá produkce komorové vody v řasnatém tělisku – oko je velmi měkké
  - **keratopathia zonularis** – pásová dystrofie rohovky- -usazení kalcifikovaných depozit v Bowmanově membráně, u dětí
  - **atrofie duhovky** – sektorovitá u virových zánětů, difúzní u chronických
  - **heterochromie** – rozdíl v barvě duhovek
- dif. dg: konjunktivitida, glaukom s uzávěrem úhlu
- *terapie*
  - **mydriatika** – zabraňují vzniku zadních synechií nebo srůsty uvolňují
  - cykloplegie po mydriaticích – imobilizace duhovky a řasnatého těliska → omezení bolesti u akutního zánětu
  - nejčastěji PSL: atropin, skopolamin
  - SM: phenylefrin – kontrakce m. dilatator pupillae
  - **kortikosteroidy** – protizánětlivý účinek: dexamethazon, prednisolon
  - **NSA** – u méně závažných zánětů
- *intermediální uveitidy*
  - postihují mladé jedince v období puberty, obě pohlaví stejně
  - etiologie neobjasněná, předpokládá se, že příčinou vzniku je autoimunitní vaskulitida
  - samostatné „idiopatické“ oční onemocnění

- v 80% oboustranná
  - nejsou bolesti očí
  - mírné zhoršení vidění, plovoucí zákaly v zorném poli
  - oko klidné, bez překrvení
  - ve sklivci zánětlivé buňky a vláknité zákaly – ukládají se v oblasti báze sklivce a překrývají periferii sítnice ve formě okrouhlých zákalů (**sněhové koule**) nebo pruhovitých exsudátů (**sněhové lavice**)
  - změny mohou být provázeny zánětlivou exsudací v periferii choroidey a sítnice, zánětem cév sítnice, trakcí sklivce, vznikem odchlípení sítnice
  - u poloviny nemocných vzniká prosáknutí až zánětlivý edém zrakového nervu a především makulární krajiny sítnice → trvalý pokles vidění
  - zánět porbíhá často mírně, ale chronicky mnoho let
  - *komplikace*
    - podobné jako u chronické přední uveitidy
    - **katarakta**
    - **sekundární glaukom**
    - **pásová keratopatie**
    - **cystoidní makulární edém** – zhoršuje centrální vidění
  - *terapie*
    - **kortikosteroidy** – periokulárně nebo celkově
    - **celková terapie specifickými** imunosupresivy
    - lokální terapie a terapie NSA je bez efektu
- *zadní uveitidy*
- **choroiditida** – postižena pouze cévnatka
  - **chorioretinitida** – postižena současně i sítnice
  - cévnatka na sítnici nemá senzitivní inervaci → není bolest oka
  - zhoršení vidění – plovoucí zákaly nebo tečky před okem, skotomy, pokles centrálního vidění (pokud je postižena makula)
  - oko klidné, bez injekce, přední komora čirá, zornice okrouhlá, čočka čirá
  - sklivce bývá u akutního zánětu výrazně zkalen zánětlivým exsudátem
  - agregace zánětlivých buněk a exsudátu → plovoucí vláknité až chuchvalcovité zákaly – mohou formovat sklivcové pruhy
  - oftalmoskopicky: akutní zánětlivá chorioretinální ložiska neostře ohraničená, běložlutá
  - monofokální chorioretinitida – pouze jedno zánětlivé ložisko různé velikosti
  - multifokální chorioretinitida – mnohočetná ložiska
  - známka proběhlého zánětu: ostře ohraničené, bělavé, ploché chorioretinální jizvy s atrofickou cévnatkou (prosvítá skléra)
  - jizvy uložené v oblasti zadního pólu oka jsou příčinou trvalých skotomů
  - *komplikace*

- **edém makuly** – pokles vidění při akutní formě
  - **cystoidní makulární edém** – při chronické formě
  - oftalmoskopické určení edému makuly – ztráta reflexu makuly
  - **zánět zřakového nervu**
  - *etiologie*
    - infekční: virové, bakteriální, parazitární, plísňové
    - neinfekční: autoimunitní (postihují pouze jedno oko), součást systémového onemocnění
  - *terapie*
    - malé léze v periférii, které nevedou ke zhoršení vidění, nevyžadují léčbu
    - u známé etiologie nutná kauzální léčba
    - někdy celkové podání kortikosteroidů
- *panuveitidy*
- nejčastěji tzv. **enofalmitida**, vzácněji **sympatická oftalmie**
  - méně častá je panuveitida u sarkoidózy, borreliózy, syfilis, Behcetovy nemoci, toxoplazmózy
  - *endoftalmitida*
    - hnisavé onemocnění postihující celou žilnatku
    - nejčastěji exogenní – průnik infekce při perforujícím poranění nebo nitrooční operaci
    - endogenní – hematogenní cestou (při endokarditidě, pyelonefritidě)
    - rychlý pokles vidění, tupá bolest oka, edém víček, ciliární nebo smíšená injekce, chemóza spojivky, hypopyon, edém rohovky
    - rychle se vyvíjí absces sklivce a nekrotizující chorioretinitida
    - terapie – musí být zahájena okamžitě – ATB lokálně v kapkách, subkonjunktiválně a intraokulárně, celkově i.v.
    - často nezbytná pars plana vitrektomie
  - *sympatická oftalmie*
    - oboustranná chronická granulomatózní panuveitida
    - vzniká několik týdnů až let po perforujícím poranění (vzácně operaci) jednoho oka
    - autoimunitní reakce proti uveální a retinální tkáni vyvolá zánětlivou reakci i na druhém oku
    - zhoršené vidění, tupá bolest, porucha akomodace dosud zdravého oka
    - mírná ciliární injekce, špekovité precipitáty, zadní synechie, multifokální chronické chorioretinitidy
    - komplikace: katarakta, sekundární glaukom, hypotonie až atrofie bulbu
    - prevence: včasná enukleace poraněného oka s chronickým zánětem
    - terapie: mydriatika, kortikosteroidy, specifická imunosupresiva

39. Nitrooční nádory

- nádory uvey
  - *névy duhovky*
    - běžný nález
    - první známky malignity: monokulární diplopie, sektorovitá katarakta
  - *hemangiomy žilnatky*
    - v řasnatém tělisku a cévnatce – projev Sturgeova-Weberova sy
    - častá komplikace: sekundární glaukom
  - *maligní melanom duhovky*
    - většinou z névů duhovky
    - tmavý uzlík vedoucí k zneokrouhlení zornice a zpomalení reakcí zornice
    - pokud prorůstá do komorového úhlu, může způsobit sekundární glaukom
  - *maligní melanom řasnatého těliska*
    - zpravidla se projeví pozdě, až když prorůstá do duhovky nebo vyvolá kataraktu
    - dilatace episklerálních cév
    - menší lze odstranit blokovou excizí, u větších je nutná enukleace bulbu
    - možné ozáření melanomu gammanožem
  - *maligní melanom cévnatky*
    - nejčastější nádor oka u dospělých
    - roli při vzniku hraje nadměrná expozice UV záření
    - oftalmoskopicky: ohraničený, tmavý, kulovitý útvar
    - čaasto okolní serózní odchlípení sítnice
    - existují i amelanotické formy
    - pokud je nádor malý, nemusí být subjektivní potíže
    - větší nádor: výpadky v zorném poli, příznaky odchlípení sítnice (blesky, jiskření)
    - bolest jen vzácně u velkých melanomů
    - nezbytné je vždy vyšetření obou očí
    - malé nádory – pouze sledovat
    - větší nádory (4 – 8 mm) – lokální ozáření
    - ploché malé tumory – transpupilární termoterapie – ošetření infračerveným laserem
    - větší tumory (do 15 mm) – lokální resekce a resekce cestou pars plana vitrektomie
    - velké nádory – enukleace oka
    - nejčastěji metastazuje do: jater, plic, podkoží, CNS. obratlů
  - *metastázy*
    - do duhovky – vzácné – ca prsu, bronchogenní ca, lymfom

- do cévnatky – relativně časté – ca prsu, bronchogenní ca
- *nádory sítnice*
  - *retinoblastom*
    - zhoubný nádor sítnice
    - frekvence: 1 na 20 000 nově narozených dětí
    - v 70% jednostranné, většinou na podkladě nedědičné somatické mutace, ale může být i dědičný (AD s vysokou penetrací)
    - dítě pacienta s oboustranným retinoblastomem má bez závislosti na pohlaví 50% pravděpodobnost vzniku nádoru
    - asi 70% se manifestuje v prvních třech letech života
    - oftalmoskopicky v časném stádiu šedobělavý uzal na sítnici
    - může se projevit šilháním pro ztrátu vidění
    - **leukokorie** – žlutavý reflex v zornici podmíněný nádorovými hmotami, které vyplňují sklivcový prostor
    - častá komplikace: sekundární glaukom
    - terapie: u jednostranných enukleace oka (život zachraňující výkon), u velmi malých nádorů fotokoagulace, v periférii i kryokoagulace, chemoterapie a aktinoterapie
    - od zavedení kombinované terapie přežívají téměř všechny děti a použitelnou zrakovou ostrost se podaří uchovat u většiny nepřilíš pokročilých nádorů
  - *pseudogliom*
    - stavy, které se podobají retinoblastomu, ale jejich podkladem není nádor, ale fibrovaskulární tkáň vyplňující sklivcový prostor
    - příčiny: perzistence primárního sklivce, retinopatie nedonošených dětí, hnisavý i nehnisavý nitrooční zánět, organizovaná koagula po rozsáhlém krvácení do sklivce

40. Léčba glaukomu

- *medikamentózní terapie glaukomu*
  - POAG – základní terapie je medikamentózní
  - PCAG – po snížení NT následuje chirurgická terapie
  - 3 základní skupiny látek: látky **snížující tvorbu** nitrooční tekutiny, látky **zvyšující odtok** nitrooční tekutiny, látky **kombinující** tyto účinky
  - skupiny farnmak: adrenergika, cholinergika, inhibitory karboanhydrázy, prostaglandiny a prostamidy, hyperosmotika
  - lokální (do spojivkového vaku) nebo celkové podání
  - *adrenergní agonisté*
    - neselektivní (dipivefrin, epinefrin), α_2 -selektivní (apraclonidin, brimonidin)
    - snížení tvorby nitrooční tekutiny stimulací α -adrenergních receptorů, zvýšení odtoku nitrooční tekutiny

- neselktivní – četné NÚ: hypertenze, tachykardie, arytmie, bolesti hlavy, nervozita, spojivkové injekce, pocity cizího těla ve spojivkovém vaku, mydriáza, cystoidní makulární edém
- užití limitováno na krátkodobé podávání, kdy vyžadujeme výrazné snížení NT – u pacientů s plánovaným chirurgickým zákrokem
- *β-blokátory*
  - lék první volby u POAG
  - nezužují zornici, neovlivňují akomodaci, nepůsobí hyperémii
  - snížení NT velmi rychle a na dostatečně dlouhou dobu
  - neselektivní – mohou zhoršovat astma (timolol, metipranolol)
  - β₁-selektivní (betaxolol)
- *přímá cholinergika*
  - pilocarpin, carbachol, Ach
  - kontrakcí longitudinálních svalových vláken řasnatého tělesa se mění konfigurace trámčiny v úhlu přední komory → zvýšení snadnosti odtoku nitrooční tekutiny s poklesem NT
  - NÚ: mióza, akomodační spasmus, myopizace
- *inhibitory karboanhydrázy*
  - brinzolamid, dorzolamid
  - snížení tvorby nitrooční tekutiny
  - v lokální formě výrazně bezpečnější než při celkovém podání
  - celkové: acetazolamid, diclofenamid – výrazné NÚ
- *prostaglandiny a prostamidy*
  - zvyšují odtok nitrooční tekutiny uveosklerální cestou
  - upltaňují se u pacientů, kde již neočekáváme další zlepšení odtoku klasickou cestou (trámčinou)
  - opatrně u pacientů se zánětlivými stavy duhovky a predisponujících k centrálnímu makulárnímu edému
  - bimatoprost, latanoprost, travoprost, unoproston
- *kombinované preparáty*
  - komerčně dostupné fixní kombinace timololu a pilocarpinu, timololu a dorzolamidu, timololu a latanoprostu
- *chirurgická terapie*
  - *laserové techniky*
    - zlepšení odtoku nitrooční tekutiny
    - není nutné otevírat bulbus
    - rychlý zákrok, lze provést ambulantně
    - **laserová trabekuloplastika (ALT):** u POAG – argonový laser – dočasná anatomická změna v oblasti trámčiny, rozšíření intertrabekulárních prostor; pouze časově omezený efekt

- **gonioplastika:** tangenciálními zásahy duhovky je dosaženo částečného rozšíření úzkého úhlu – lépe se zpřístupní trámčina pro následnou ALT
- **synechiolýza:** zásah do oblasti filtračního otvoru po předchozí operaci, rekanalizace odstraněním srůstů
- **fotomydriáza:** rozšíření úzké zornice, zlepšení podmínek pro hydrodynamiku nitrooční tekutiny
- **goniofotokoagulace:** uzavření novotvořených duhovkových cév radiálně porbíhajících přes trámčinu, nemá trvalý účinek, riziko krvácení
- **iridotomie (LI):** u PCAG, vytváří se komunikace mezi přední a zadní komorou, zlepši se podmínky pro odtok, I: profylaxe uzavření úhlu u pacienta, kde již proběhl glaukomový záchvat na druhém oku
- *klasická chirurgie glaukomu*
  - pokud i přes intenzivní medikamentózní a laserovou léčbu má pacient další progresi ztráty zrakových funkcí
  - časně chirurgické řešení je indikováno u: mladých pacientů, pigmentového glaukomu, myopů, vysokého NT
  - **filtrující operace** (trabekulotomie pod sklerální záklopkou): opatrná preparace spojivky, preparace sklerální lamely, překlopení, vytvoření komunikace do přední komory, iridektomie
  - cílem je vytvoření permanentní drenáže – tekutina z přední komory proniká nově vytvořenou cestou do filtračního polštářku, odkud se vstřebává
  - indikace: výška a trvání NT, rozsah a progresse defektů zorného pole, poškození papily, celkový zdravotní stav, životní prognóza
  - komplikace: edém makuly/papily, nepravidelný astigmatismus, fotofobie, katarakta, pocit cizího tělesa, bolest, choroidální efuze, mělká přední komora, zánět, dekompenzace rohovky, hemoragie, endoftalmitida, ptóza
  - **nepenetrující filtrující operace:** nevýhoda – nižší efekt na NT
  - **drenážní implantáty:** u komplikovaných glaukomů – drenážní kanyla zajišťuje permanentní odtok do těla implantátu
  - **cyklodestrukce:** u pokročilých forem . snížení tvorby destrukcí řasnatého tělíska

41. Katarakty senilní a metabolické

– senilní katarakta

- ve věku nad 65 let je určitý stupeň zkalení čočky prokazatelný u 50%, nad 75 let je postiženo až 70%
- chemické změny čočkových proteinů s tvorbou pigmentace
- nižší koncentrace draslíku a glutathionu, vyšší koncentrace sodíku a vápníku
- zvýšená hydratace čočky
- zvyšuje se hmotnost čočky a její předozadní rozměr

- klesá akomodační schopnost
- *kortikální katarakta*
  - vakuoly a klínovitá zkalení v přední a zadní kortikální vrstvě s bází v periférii čočky
  - s progresí se kortikální vrstvy homogenně zkalí
- *nukleární katarakta*
  - zákal v centrálních vrstvách čočky – dobře patrný při vyvolání červeného reflexu
  - biochemické změny zvyšují index lomu a oko myopizují
  - nejčastěji obtíže při pohledu do dálky (někteří pacienti jsou v důsledku myopizace opět schopni číst bez brýlí)
  - s postupem sklerotizace jádro hnědne (cataracta brunescens)
  - bez operace sklerotizace progreduje a jádro čočky je hnědočervené (cataracta rubra) až hnědočerné (cataracta nigra)
- *zadní subkapsulární katarakta*
  - zkalení před zadním pouzdrém
  - důsledek vcestování a zvětšení (edém) epiteliálních buněk čočky z ekvatoriální části na zadní pól čočky
  - pokles vizu do blízka
  - může vzniknout po dlouhodobém podávání kortikosteroidů, po intraokulárním zánětu nebo působením radiace
- *intumescentní katarakta*
  - při tvorbě kortikální katarakty se čočkové vrstvy hydratují → vytváří se obraz perleťově lesklého bělavého zákalu
- *hypermaturní katarakta*
  - při dlouhodobém trvání maturní katarakty (progredují do ní všechny typy) se biochemicky změněný kortikální materiál vstřebává
  - čočka má bělavý vzhled s nařaseným předním pouzdrém
- *toxická katarakta*
  - **steroidy** – zadní subkapsulární typ
  - **miotika** – při dlouhodobém vkapování, nejdříve přední subkapsulární vakuoly, později větší opacity
  - **amiodaron** – jemná hvězdovitá depozita v přední části čočky
  - **fenothiaziny** – součásti psychofarmak (chlorpromazin, thioridazin)

42. Městnavá papila – diferenciální diagnostika

- příčina: vzestup nitrolebního tlaku

- v patogenezi se uplatňuje komprese nerovných vláken v subarachnoidálním prostoru intraorbitální části zrakového nervu
- mechanický blok na lamina cribrosa, porucha irtigrádního axoplazmatického transportu → prosáknutí papily
- druhotně venostáza, teleangiektázie a hypoxie ve vrstvě nervových vláken
- typický je bilaterální a přibližně symetrický oftalmoskopický nález
- časná fáze: edém, setřelá až mírně navalitá hranice papily, vyhlazená fyziologická exkavace, venostáza, peripapilární plaménkovité hemoragie a měkké exsudáty
- zvětšuje se prominence disku a edém → na sítnici koncentrické nebo radiální řasy
- široké, vinuté vény a okluze cév na okraji papily
- chronická fáze: hemoragie a exsudáty se resorbují, prominence papily přetrvává
- pokud edém přechází v atrofii – ústup edému a hyperémie, změna barvy na šedobělavou, zúžení a opouzdření cév
- zrakové funkce zůstávají dlouho neporušeny
- časná známka porucha zrakových funkcí: rozšíření slepé skvrny
- zornicové reakce jsou normální
- v konečném stádiu jsou zrakové funkce těžce a většinou nevratně poškozeny, hrozí oboustranná trvalá slepota
- další zrakové symptomy: obnubilace, dvojitě vidění (příčina: oboustranná paréza n. abducens – vzniká dislokací mozkového kmene s napnutím n. VI v zadní jámě lební)
- bolesti hlavy, nauzea, zvracení
- nejčastější příčina: nitrolební nádory – vždy má být provedeno CT nebo MR
- pokud není prokázána expanze, měla by následovat lumbální punkce – dif. dg zánetlivého původu zvýšení nitrolebního tlaku a idiopatické intrakraniální hypertenze (pseudotumor mozku)

43. Lagoftalmus

- viz ot. 5 (Poruchy postavení víček), str. 4

44. Záněty očníce

- orbitocelulitida
  - o preseptální celulitida
    - zánět omezen pouze na víčka
    - bulbus je klidný, volně pohyblivý, bez chemózy spojivek, bez protruze
    - bez poruchy vizu
    - příčina: zánět dutin nebo horních cest dýchacích u dětí, u dospělých většinou špatně ošetřený kožní defekt, vzácně píchnutí hmyzem
    - klinický průběh se liší u dětí a dospělých
    - děti do 3 let: alterace celkového stavu, bakteriémie, riziko vzniku meningitidy

- starší děti a dospělí: riziko celkové alterace je podstatně menší
- terapie: u dětí parenterální ATB, u dospělých po lokálním ošetření ATB p.o.
- *orbitální celulitida*
  - bolest za okem zhoršovaná pohybem, chemóza spojivek, protruze bulbu, diplopie, otok víček
  - vizus je akutně zhoršen
  - zhoršení přímé fotoreakce na postižené straně (nebo nepřímé na zdravé straně) – svědčí pro aferentní lézi optiku
  - celkové příznaky: subfebrilie až těžká celková alterace
  - příčiny: infekce z paranasálních dutin, propagace z preseptální celulitidy, infekce při traumatu
- *flegmóna*
  - akutní difuzní hnisavý zánět (x orbitocelulitida – akutní nehnisavý zánět)
  - velká protruze, mohutná chemóza, prknovitý edém víček
  - celková alterace
  - ohrožuje zrak i život pacienta
- dif. dg: trombóza kavernózního splavu, karotidokavernózní píštěl, zánětlivý pseudotumor, alergická reakce
- terapie: ATB, léčba primárního zánětlivého ložiska
- *neinfekční záněty očnice*
  - **zánětlivý pseudotumor očnice** - klinicky se chová jako nádor, ale histologicky jsou jen známky chronického zánětu
  - někdy lze hmatat „nádorové“ hmoty, jindy dominují zánětlivé příznaky s chemózou
  - mohou být bolesti
  - **tenonitida** – při plášťovitém šíření kolem bulbu
  - někdy prosáknutí v oblasti zadního pólu oka nebo známky přední uveitidy
  - při poruše hybnosti diplopie, bolest při pohybu
  - **sy Tolosa-Hunta** – pokud je porucha hybnosti spojena s spontánní bolestivostí
  - dif. dg: rhabdomyosarkom, lymfom, sarkoidóza, Wegenerova granulomatóza
  - terapie: kortikosteroidy, ozáření